

erdélyi riport

H E T I   H Í R M A G A Z I N
XIII. ÉVF. 26. (530.) SZÁM – 2014. JÚLIUS 11.

Ujhelyi István:
Rosszabbul adtuk el, mint
ahogy csináltuk **INTERJÚ**

Altfatter Zoltán: Érdemes
volt elvállalni **INTERJÚ**

Erdélyi szőttes tiroli
mintákkal **AKTUALIS**

Zenészsorsok Erdélyben

**Red Fiction.
Volt. És lesz?**

Minimum Party 2014

júl. 30. – aug. 10.

www.minimumparty.org

tartalom

HETI MÉRLEG

4–6 A hét hírei

Szűcs László: Nem a mérleg a hibás

AKTUÁLIS

7–9 Cseke Péter Tamás:

Erdélyi szöttek tirol mintákkal – közvita előtt az autonómia-tervezet

INTERJÚ

10–12 Gál Mária:

„Rosszabbul adtuk el, mint ahogy csináltuk” – Ujhelyi István európai parlamenti képviselő (MSZP)

OKTATÁS

13–15 Parászka Boróka:

A vizsgarendszer buktatói

RIPORT

16–17 Szilágyi

Aladár: Egy elpárolgó ország hétköznapijai (2.) – kóborlások Flandriában és Vallóniában

INTERJÚ

18–19 Sike Lajos:

Érdemes volt elvállalni – Altfatter Zoltán Ferenc Szatmár megyei alprefektus

JELENSÉG

20–21 Tasnádi-Sáhy

Péter: A jazz színe: vörös – A Red Fiction együttes

TÁRSADALOM

22–23 Kustán Magyar

Attila: Többyneműség egykor és most

THALIA

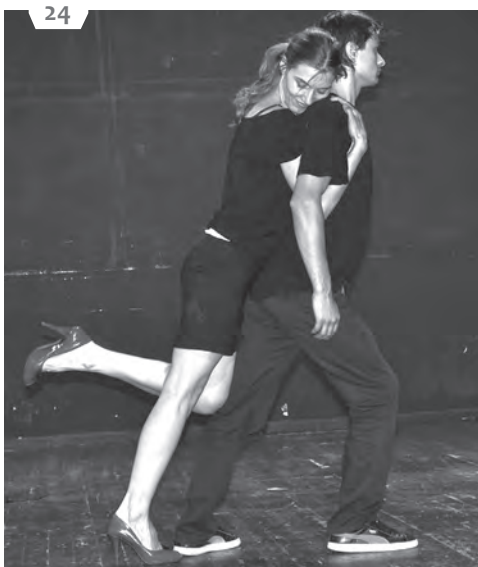
24–25 Parászka Boróka:

Ütközők és elkerülők – Alina Nelega drámája a marosvásárhelyi román társulat előadásában

25–26 Sall László:

A Krétakör Göteborgban

CÍMLAPFOTÓ: TASNÁDI-SÁHY PÉTER

ERDÉLYI RIPIORT –
KÖZÉLETI ÉS KULTURÁLIS HETILAP
XIII. ÉVF. 26. (530.) SZÁM

FŐSZERKESZTŐ: SZÜCS LÁSZLÓ

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG: MARKÓ BÉLA
(ELNÖK), TIBORI SZABÓ ZOLTÁN,
GÁLFALVI ZSOLT, VISKY ANDRÁS,
JAKOBOVITS MIKLÓS (1936-2012)

ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ: STANIK ISTVÁN

KINDE ANNAMÁRIA (1956-2014)

SZERKESZTŐK: CSEKE PÉTER TAMÁS,
KUSTÁN MAGYARI ATTILA,
PARÁSZKA BORÓKA, SIMON JUDIT,
SZILÁGYI ALADÁR, TASNÁDI-SÁHY PÉTER

MŰSZAKI SZERKESZTŐK:

BÁLINT ALÍZ, BENKŐ J. ZOLTÁN

SZERKESZTŐSÉGI TITKÁR: FODOR JUDIT

ÁLLANDÓ MUNKATÁRSÁK:

GÁL MÁRIA, HORVÁTH ANDOR, KÖRÖSSI
P. JÓZSEF, SIKE LAJOS, SZÉKEDI FERENC,
SZÉKELY ERVIN, ZSEHRÁNSZKY ISTVÁN,
VARGA MELINDA, TAMÁS PÁL

DESIGN: MIHÁLY LÁSZLÓ

A KÓS KÁROLY AKADÉMIA ALAPÍTVÁNY
MEGBÍZÁSÁBÓL KIADJA

A RIPORT KIADÓ KFT., NAGYVÁRAD.

FELELŐS KIADÓ: SIMON JUDIT

ÜGYVEZETŐ IGAZGATÓ: BÉRES ATTILA

ADMINISZTRÁCIÓ: POZMAN ERIKA,
DUNSOARA BRIGITTA

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:

410161 NAGYVÁRAD (ORADEA),

MAGNOLIEI U. 29.

TELEFON/FAX: +40/259/419-924

E-MAIL: RIPORTKIADO@GMAIL.COM

ELŐFIZETÉSI DÍJSZABÁSAINK: 3 HÓNAPRA
30 LEJ, 6 HÓNAPRA 50 LEJ, EGY ÉVRE 90 LEJ.

MAGYARORSZÁGI ELŐFIZETÉSI DÍJAK:

3 HÓNAPRA 5.000 FORINT, 6 HÓNAPRA
8.500 FORINT, EGY ÉVRE 15.000 FORINT.

BANKSZÁMLASZÁM:

RON: BANCA TRANSILVANIA ORADEA

RO57 BTRL 0050 1202 5360 21XX;

HUF: BANCA TRANSILVANIA ORADEA

RO30 BTRL 0051 2202 5360 21XX –

SWIFT: BTRLRO22.

KÉSZÜLT A NAGYVÁRADI

EUROPRINT NYOMDÁBAN.

FELELŐS VEZETŐ: DERZSI ÁKOS

ISSN 1583-3402

röviden

■ **Indulni kíván az államfő-választáson Victor Ponta kormányfő, a Szociáldemokrata Párt (PSD) elnöke. Ezt a politikus a PSD ügyvezető elnökségének Szászvárosban tartott tanácskozása után jelentette be. Ponta már jó ideje lebegtette jelöltségét, de ez az első alkalom, hogy egyértelműsítette: megpályázza az államfői tisztséget. A PSD formálisan a párt országos tanácsának augusztus 1-jei ülésén dönt a jelölt személyéről. A felmérések szerint Victor Ponta a legesélyesebb a november 2-i választás megnyerésére.**

■ **Lemondott Gajdos István az Ukrajnai Magyar Demokrata Szövetség (UMDSZ) elnöki tisztségéről, azt remélve, hogy e lépésével lehetővé teszi a szervezet megállapodását az anyaországgal, a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetséggel, és elősegíti a kárpátaljai magyar közösség összefogását. Gajdos kifejtette, 12 éve irányítja az UMDSZ-t, ami egyfajta ciklus lezárását is jelenti, s nem szeretné, ha azzal vádolódnának, hogy a személye miatt nem jöhetett létre a magyar egység Kárpátalján.**

■ **Az Európai Parlament szavazott a szakbizottságok összetételéről azt követően, hogy előzőleg döntött arról, mekkora létszámú legyen a ház húsz szakbizottsága és két albizottsága. A bizottságok létszámát a parlamenti erőviszonyok határozzák meg. Az erdélyi magyar képviselők közül Sógor Csaba az Állampolgári Jogi, Bel- és Igazságügyi Bizottságban, Winkler Gyula pedig a Nemzetközi Kereskedelmi Bizottságban kapott helyet. Csáky Pál, a felvidéki Magyar Közösség Pártja képviselője a petíciós bizottság alelnökének választották.**

Borulhat a koalíció

Az RMDSZ nem folytathatja a közös kormányzást a Szociáldemokrata Párttal, ha a román fél nem lép ki a perből, amelyet a FUEN indított az EU luxemburgi bíróságán az Európai Bizottság ellen a Minority SafePack polgári kezdeményezés elutasítása miatt – nyilatkozta Kelemen Hunor szövetségi elnök. A bukaresti sajtó szerint az RMDSZ ultimátumot adott Victor Ponta kormányfőnek, azaz kilépnek a kormányból, ha a külügyminisztérium nem száll ki abból a perből. A kormány az Európai Bizottság oldalán avatkozott be a perbe.

„Én senkit sem fenyegetek vagy zsarolok, távol áll tőlem, hogy ilyesmit tegyek. Ám ha Románia ebben a perben bent marad, az számomra nagy problémát jelent. Azt a tudathasadásos állapotot nem tudom elfogadni, hogy a koalíció egyik vezetőjeként, miniszterelnök-helyettesként saját magam ellen perben vagyok” – nyilatkozta a maszol.ro-nak Kelemen Hunor.

A szövetségi elnök, amikor tudomást szerzett arról, hogy a román fél az RMDSZ-szel történő előzetes konzultáció nélkül, a külügyminiszter „partizánakciója” révén belépett a perbe, felkérte a miniszterelnököt és a külügyi tárca vezetőjét, Titus Corlăteant: jelezzék Luxemburgban, hogy a román fél kilép a perből. „Közöltem velük, hogy ez számomra becsületbeli ügy” – mondta a politikus.

Kelemen emlékeztetett arra, korábban az RMDSZ javasolta az Európai Kisebbségek Föderatív Uniójában (FUEN), hogy éljenek a polgári kezdeményezés lehetőségével, jómaga pedig a Minority SafePack betérjesztő kezdeményező bizottság alelnöke volt. „Nem lehetek egyszerre felperes és alperes. Ilyen körülmények között nem folytathatjuk a közös

kormányzást” – szögezte le a szövetségi elnök.

A politikus a kormányülés előtt konzultál újra Victor Pontával. „A miniszterelnökben láttam hajlandóságot arra, hogy megoldást találjon erre az ügyre” – tette hozzá. Az RMDSZ a konzultáció eredményének függvényében hozza meg a döntést az esetleges kilépésről a kormányból.

Románia álláspontja a Minority SafePack-perrel kapcsolatban következetes, és állami jellegű, nem „személyes büszkeség” kérdése – mondta Titus Corlătean külügyminiszter, hozzátéve: a román állam álláspontjának kifejezése nem alku tárgya, és politikai kompromisszumnak sem vethető alá.

Voiculescu, a „reklámügynök”

Egy székelyföldi magyar vállalkozó az egyike azoknak, akiknek feljelentése nyomán bűnvádi vizsgálat indult Dan Voiculescu (fotó) volt szenátor ellen. Három üzletember panasította be az ügyészségen Voiculescut, aki állítólag azzal zsarolta őket, hogy lejárató sajtókampányt indít cégeik ellen, ha nem kötnek reklámszerződést a trösztjével. Ketten a borszéki ásványvizet palackozó Romaqua tulajdonosai: Pálfi Miklós és Octavian Cretu. Utóbbi nem cáfolta, de nem is erősítette meg a hírt. Pálfi Miklós az egyik leggazdagabb erdélyi magyar vállalkozó. Az üzletember a Romaqua részvényeinek 30 százalékát birtokolja, a cég egyik alelnöke.

A korrupcióellenes ügyészség a volt szenátort zsarolással gyanúsítja. Állítólag azzal fenyegetett meg több cégvezetőt és üzletembert, hogy lejárató sajtókampányt indít ellenük, ha nem kötnek reklámszerződést a trösztjéhez tartozó televíziókkal. Voiculescut ki is hallgatták az ügyészek. Közölték vele, elindult ellene a vizsgálat, nem veszik ugyan őrizetbe, de igazságügyi ellenőrzés alatt tartják. Nem hagyhatja el az országot engedély nélkül, nem beszélhet az ügy érintettjeivel, és rendszeresen jelentkeznie kell a rendőrségen. A politikus-üzletember felháborodva reagált a vádakra, amelyeket hazugságoknak nevezett. Dan Voiculescut idén alapfokon öt év szabadságvesztésre ítélték egy korrupciós ügyben.

Szakadnak a liberálisok

Liberális Reform Párt (PLR) néven új politikai alakulat létrehozását jelentette be Călin Popescu Tăriceanu, a szenátus elnöke, volt miniszterelnök. A Nemzeti Liberális Párt (PNL) korábbi vezetője szerint a PLR lesz a szabadelvű eszmék képviselője Romániában, miután a februárban ellenzékbe vonult PNL a jobbközép Demokrata Liberális Párttal (PDL) való egyesülésről döntött és felvételét kérte az Európai Néppártba. Tăriceanut a korábbi, Victor Ponta vezette szociálliberális kormány több volt minisztere, Daniel Chitoiu a gazdasági, Daniel Barbu a kulturális, Ovidiu Silaghi a közlekedési, Radu Stroe a belügyi tárca egykori vezetője, illetve a PNL 21 törvényhozója követi az új pártba. Tăriceanu (fotó) azt is bejelentette, hogy indul a novemberi államfőválasztáson. A felsőház elnöke februárban fordult szembe volt pártja vezetőivel, amikor azok a kormányból való kilépésről döntöttek. Azzal érvelt, hogy

vezércikk

SZÚCS LÁSZLÓ

Nem a mérleg a hibás

Akár a mesebeli terület, terület asztalkán, a bukaresti kabinet közös bútorárában is gazdag a választék az RMDSZ előtt, ha okokat keres a kilépésre a szociáldemokratákkal kötött nem éppen nagy, inkább tarka koalícióból. Ugye, a PSD mellett ott volt eddig is a két töltelék pártszerűség (PC, UNPR), most a jelenleginél is biztosabb többséghez, meg a megyék felügyeletéhez előbb beemelték a PPDD nevű politikai abszurdumot, továbbá a Iohannis-féle német tanfolyamból nem kérő, inkább Tăriceanu új pártjához szegődő kóbor liberálisokat. Tehát most ül a kormány rúdja mellett egy szociál-konzervatív, haladó liberál-populista katyvasz, a kalap mellé tűzött tulipánnal. Egyelőre.

Ok a kilépésre, hogy több hónap után sem teljesült az RMDSZ-szel kötött koalíciós szerződés mindegyik pontja. Ugyancsak nyomós ok, hogy a miniszterelnök mindmáig késlekedik a másodvonalbeli kinevezésekkel, gondolok például a Maros megyei prefektusra. Aztán itt a legfrissebb ok neve: Titus Corlăteanu, a magyar-román viszonyok mumusa. A külügyminiszter előbb einstandolta a marosvásárhelyi és nagyváradi magyar konzuli irodák megnyitását, majd helyet kért Romániának a perben, amit az őshonos kisebbségek képviselete tárgyában indított az Európai Bizottság. Ha a román diplomácia vezetője mindezeket partizánakcióban, Ponta tudta nélkül cselekedte, az ugyanúgy nagy baj, mintha főnöke támogatásával és biztatásával tette volna meg.

Bármiről essen szó mostanában, percig se feledjük: novemberig a hazai belpolitikában minden az elnökválasztásról szól, megeshet tehát, hogy a szocdem matematika szerint a kivonás művelete következik, Ponta első forduló győzelmének előfeltétele a kormány magyartalanítása. Milyen szépen is mutatna, ha a jelöltség augusztus elsejei formális vállalásáig ellenzéki sorba lehetne kényszeríteni az RMDSZ-t. Oda a komor német fickó mellé. Ráadásul mennek maguktól, ha nem tetszik nekik a per, amiben Románia partnere az Európai Unió, az RMDSZ-nek pedig... Na kik is?

Van még két, a kormányon maradás, illetve a kilépés szempontjából lényegi elem. E napokban készül el az újabb székhely autonómia-tervezet, amit az RMDSZ vezetői közlésük szerint kormányerőként óhajtának a törvényhozás elé terjeszteni. Hogy e szándék milyen eredménnyel kecsegtet, arról nem nyitnék vitát, viszont jó lenne, ha a sok térképészkedés közepette egyszer ennyi energiát és figyelmet fektetnének a közoktatás helyzetének a javítására. Tessék már megnézni a magyar fiatalok bukásának arányát a képességvizsgán és az érettségien!

Egy másik tényező, amivel számolni kell, hogy az RMDSZ-en belül a Pontáék féle erkölcssten magatartás ismeretében sem örvend népszerűségnek az ellenzékbe vonulás gondolata. Úgyhogy bölcsességre lesz szükség a rövid és hosszú távú érdekek mérlegre helyezésekor. S bármerre is billenjen a mérleg nyelve, lesznek csalódottak, elégedetlenek. A lényeg, hogy ne a mérleget hibáztassuk majd, hanem azt, aki egyensúlyi állapotából kibillen-tette.

2012-ben a liberálisok és szociáldemokraták a közös kormányzásra kaptak kétharmados felhatalmazást.

az államtitkárok és helyetteseik helyettesek nem kormánytagok, nem szavaz róluk a parlament.

A PPDD már a másodvonalban

Tisztségeket kaptak a kormány második vonalában a Dan Diaconescu Néppárt (PPDD) és a Călin Popescu Tăriceanu volt kormányfő alapította új liberális párt politikusai. A PPDD főtitkára a kormány főtitkárhelyettese lett, a Tăriceanuhoz közel álló Ioana Lambru pedig államtitkár a kormány főtitkárságán. Victor Ponta miniszterelnök arrogánsan hárította el azt az újságírói kérdést, hogy mivel érdemelte ki tisztségét a két politikus. „Énekhangjukkal és tehetségükkel” – jelentette ki.

Az RMDSZ korábban hevesen bírálta a PPDD esetleges bevonását a kormányba. Borbély László politikai alelnök a *maszol.ro*-nak elmondta: ellenkezésükön bukott meg a miniszterelnök elképzelése, hogy Diaconescuék miniszteri posztot kapjanak. Márton Árpád frakcióvezető-helyettes a kinevezéseket úgy kommentálta: az RMDSZ vezetői elemezni fogják Ponta döntését, és utána közlik álláspontjukat.

Kelemen Hunor szerint Liviu Robert Neagu kormányfőtitkár-helyettesi kinevezése nem tekinthető kormánykoalíciós szerepvállalásnak, ugyanis

Ítélet Máté András ellen

Fél év felfüggesztett szabadságvesztésre ítélte és bizonyos jogainak gyakorlásától is eltiltotta a legfelsőbb bíróság Máté Andrást abban a perben, amelyet összeférhetlenség címén indított az ügyészség a RMDSZ képviselőházi frakcióvezetője ellen. Az ítélet nem jogerős. Azzal vádolják, hogy törvénszegő módon alkalmazta képviselői irodájában a feleségét, aki ezáltal 5500 lej jövedelemhez jutott 2010 márciusa és decembere között. Az ügyészség szerint a politikus kérte felesége alkalmazását, majd ő maga hagyta jóvá a munkaszerződést. Máté szerint elsősorban azért nem kellett volna eljárást indítani ellene, mert a törvényhozók nem minősülnek közalkalmazottnak. Hangsúlyozta, ezt egy alkotmánybírói döntés is alátámasztja, amit figyelmen kívül hagytak. Máté szerint a vádhatóság nem használt azonos mércét, mert számos más képviselő is alkalmazta családtagját parlamenti irodájában, de még nyomozás sem indult ellenük. A képviselő elmondta, a Btk. 253. cikkelye alapján emeltek ellene vádat, amely szerint bűncselekménynek

röviden

■ **Közel két év kihagyás után** ismét támogatja a fogászati kezeléseket az Országos Egészségbiztosítási Pénztár. Az új szabályozás értelmében a 18 év alattiak számára ingyenes lesz a legtöbb fogászati szolgáltatás, a biztosított felnőttek kezelését 60 százalékban finanszírozza az egészségbiztosító, ha a választott fogorvos szerződéses viszonyban áll az egészségbiztosító pénztárral. Újdonság az egynapos beutalás is, a különböző vizsgálatokra, beavatkozásra berendelt beteget 12 órát szabad bent tartani az intézményben.

■ **Románia kétszáz katonával és ötven rendőrrel** vehet részt a NATO afganisztáni missziójában az északatlanti szövetség további döntéseinek függvényében – közölte a román elnöki hivatal, a Legfelső Védelmi Tanács ülése után. A létszámot annak függvényében pontosítják, hogy a szeptember eleji NATO-csúcson milyen döntés születik az afganisztáni misszióval kapcsolatban. A NATO tavaly kezdte meg a felkészülést arra, hogy véget ér az ISAF nemzetközi haderő afganisztáni harci küldetése, aminek a helyébe 2015-től új, kiképzésre és tanácsadásra összpontosító, kisebb létszámú misszió lép.

■ **Jövőre új államtitkári** tisztséget hoznak létre a kulturális minisztériumban, betöltőjét az európai kulturális főváros ügyével foglalkozni – jelentette be Kelemen Hunor kulturális miniszter, Magyarfenesen Bartha Ernő képzőművész szénszoborparkjának megnyitóján. Kelemen elmondta, az államtitkár politikai szempontok alapján nevezik majd ki.

számít, ha egy közalkalmazott saját családtagja vagy rokona javára hoz közvetlen vagy közvetett módon olyan döntést, amelyből neki anyagi haszna származik.

Az RMDSZ nem érti a legfelsőbb bíróság döntését – közölte az RMDSZ sajtóirodája. A Kelemen Hunor szövetségi elnök által aláírt közlemény szerint az ítélet nem jogerős ugyan, de különösen furcsának találják ezt annak tudatában, hogy ebben az ügyben már született döntés, a hatóság pedig elrendelte a bünvádi eljárás megszüntetését.

Schulz marad az EP elnöke

Újraavasztották a német, szociáldemokrata Martin Schulzot (fotó) az Európai Parlament (EP) elnökévé a strasbourgi uniós parlament képviselői. A 751 EP-képviselő közül 723 adta le szavazatát, amelyek közül 111 érvénytelen volt. Martin Schulz a 612 érvényes szavazatból 409-et kapott. Megválasztásához minimum 307 szavazatra volt szükség. A radikális baloldal jelöltjére, Pablo Iglesiasra 51 képviselő szavazott, ugyanennyien adták voksukat Ulrike Lunacekre, a zöldek jelöltjére is. Sajjad Karim, az Európai Konzervatívok és Reformerek jelöltje 101 képviselő támogatását nyerte el.

Az eddigi 766-tal szemben, az EP-nek immár 15-tel kevesebb, 751 tagja van. A legutóbbi választások óta életbe lépett Lisszaboni Szerződés ennyiben

maximálja a képviselők számát. Egy ország sem küldhet 96 képviselőnél többet a strasbourgi uniós parlamentbe, ezért Németország az új EP-be hárommal kevesebb képviselőt delegálhat, emellett 12 ország mondott le egy-egy mandátumról, köztük Magyarország is.

Félelem a konzuli irodáktól

Románia a kölcsönösség és arányosság elvére hivatkozva utasította el, hogy Magyarország bővítse romániai konzuli hálózatát – közölte a román külügyminisztérium. Közleményük megemlíti: a konzuli kapcsolatokat szabályozó Bécsi Egyezmény szerint Romániának szuverén joga megtagadni a hozzájárulást ahhoz, hogy területén valamely ország konzuli képviseletét bővítse. A magyar igény elutasításánál figyelembe vették, hogy Magyarország most is „jelentős” konzuli hálózatot működtet az ország területén.

Nagy Anna magyar külügyi szóvivő előzőleg azt közölte, Románia érdemi magyarázat nélkül utasította el Magyarországi igényét, hogy Nagyváradon és Marosvásárhelyen konzuli irodát nyisson. A szóvivő azt mondta: értetlenül állnak az elutasítás előtt, részben azért, mert a román fél semmilyen érdemi magyarázatot nem fűzött ahhoz, továbbá Magyarország soha nem korlátozta más ország ilyen irányú szándékát.

Bukarest is „meglepidve” fogadta a magyar nyilatko-

zatot, miután döntése okairól tájékoztatta Zákonyi Botond nagykövetet. Bukarest megerősítette, elkötelezett híve a Magyarországgal való kétoldalú kapcsolatok megerősítésének a stratégiai partnerség jegyében. A magyar kormány tavaly áprilisban kezdeményezte a két iroda nyitását a román kormánynál.

Az RMDSZ nem ért egyet a román külügyminisztérium döntésével, hogy nem engedélyezi Budapestnek konzuli irodák megnyitását Erdélyben – közölte Kovács Péter főtisztár. „Ezt a döntést nélkülünk hozták meg, nem konzultáltak velünk. Minden amellet szól, hogy újragondolják ezt az álláspontot” – idézte a politikust az RMDSZ sajtóirodája.

Anyanyelven az ombudsmannál

Hatályba lépett a Nép Ügyvédjéről szóló törvény módosító sürgősségi kormányrendelet. A jogszabály többek között azt is előírja, hogy a kisebbségi közösségekhez tartozó személyek anyanyelvükön kérhetnek jogorvoslatot az ombudsmanni hivataltól. Markó Attila képviselő tájékoztatása szerint a sürgősségi kormányrendelettel az RMDSZ egy régebbi kezdeményezése válik törvénnyé. „Márton Árpád kollégámmal decemberben iktattuk azt a törvénytervezetet, amely a kétnyelvűség érvényesítését célozta a Nép Ügyvédje intézményének keretében” – hangsúlyozta a képviselő.

Markó elmondta, a jogszabály egyrészt lehetővé teszi, hogy a kisebbségekhez tartozó személyek, ha lakóhelyükön számarányuk meghaladja a 20 százalékot, anyanyelvükön forduljanak a Nép Ügyvédjéhez. Másrészt a területi irodákban is biztosítani kell a kétnyelvűséget, ahol ez a lakosságarány érvényes.

Közzététel előtt a székelyföldi autonómia-tervezet

Erdélyi szöttek tirol mintákkal

Várhatóan július második felében kerül közzétételre az az autonómiatörvény-tervezet, amelyet az RMDSZ és az MPP szakértői közösen dolgoztak ki az elmúlt hónapokban. A jogszabály számos dilemmát vet fel, amelyekről CSEKE PÉTER TAMÁS kérdezte a két párt politikusait.

Tíz év után (lásd keretes írásunkat) ismét a székelyföldi régió önrendelkezését szabályozó törvénytervezetet készíti a parlament elé terjeszteni az RMDSZ. Az autonómia-statútumot egy kétpárti (az RMDSZ és a Magyar Polgári Párt szakértőiből álló) szakbizottság dolgozza ki, s várhatóan a testület július 11-i ülése után kerül közzétételre. A kezdeményezést bírálja a bizottsági munkából kizárt Erdélyi Magyar Néppárt, amely saját autonómiakonceptciót dolgozott ki, és akad olyan erdélyi magyar értelmiségi is, aki szerint az „autonómiázás” csak politikusi szócséplés, az önrendelkezés megvalósításának egyelőre alig van esélye.

Az MPP az SZNT tervezetét támogatja Az MPP a Székely Nemzeti Tanács autonómia-statútumát tekintette kiindulópontnak a bizottsági vitában. Ez a tervezet a történelmi Székelyföld településeiből alakítaná ki a különleges státusú régiót. Ugyanakkor egyetértene abban az RMDSZ-szel, hogy az autonómia-statútum elfogadtatásához módosítani kell az alkotmányt is – mondta az *Erdélyi Riportnak* Kulcsár Terza József, a kétpárti bizottság egyik MPP-s tagja, a párt háromszéki szervezetének elnöke.

A polgáriak már át is adták az RMDSZ-nek azokat az alkotmány-módosító javaslatokat, amelyeket szükségesnek tartanak a kívánt törvényes keret kialakításához. Az MPP „a románok és az együtt élő őshonos nemzeti közösségek szuverén és oszthatatlan nemzetállamként” határozna meg Romániát. Azokat a nemzeti közösségeket tekintené őshonosoknak, amelyek több mint száz

Tüntetés az autonómiáért a Székelyföldön. Nem ér célba a többségnek szánt üzenet

éve élnek együtt a román néppel. Ezeket Románia államalkotó tényezőiként ismerné el az alaptörvényben. Azt is rögzítené, hogy a Romániában fennálló „nemzeti egyenlőség és nemzeti szabadság erkölcsi, történelmi és jogi alapja” az erdélyi románok 1918. december 1-jei gyulafehérvári nyilatkozata. Az Erdély

és Románia egyesülését kimondó dokumentum teljes nemzeti szabadságot ígért az együtt élő népeknek. „December elseje Románia nemzeti ünnepe. Nem látom, mi lenne a gond azzal, ha az egyesülés kikiáltásának alapidokumentumát belefoglalnánk az alkotmányba” – magyarázta Kulcsár Terza József.

Tíz éve került a parlamentbe az első autonómiatervezet

A székelyföldi autonómiáról tíz éve, 2004-ben került először törvénytervezet a bukaresti parlament elé, miután az RMDSZ belső ellenzéke 2003-ban saját szervezetek építésébe kezdett. Az SZNT által 2004-ben elfogadott autonómia-statútumot az RMDSZ belső ellenzéke néhány parlamenti képviselője, Birtalan Ákos, Kovács Zoltán, Pécsi Ferenc, Szilágyi Zsolt, Toró T. Tibor és Vekov Károly nyújtotta be. A tervezet rövid idő alatt, érdemi vita nélkül elbukott, miután a képviselőházban (2004. március 30-án) és a szenátusban is (2004. június 29-én) csak az RMDSZ frakció szavazta meg.

Tokay György képviselő, az RMDSZ volt kisebbségügyi minisztere a szavazás után rámutatott: a frakció hitet akart tenni az autonómia mellett, de az RMDSZ nem ért egyet azzal, hogy hat képviselője egy „jogi és egyéb szempontból kifogásolható” tervezetet terjesztett szövetségi felhatalmazás nélkül a parlament elé. Az SZNT – a szakértőkből álló román törvényhozási tanács véleményezését figyelembe véve – kisebb változtatásokat eszközölt a tervezeten, amelynek újbóli beterjesztését Sógor Csaba szenátor és Becsek Garda Dezső képviselő vállalta. A második székelyföldi autonómia-tervezetet 2005. október 12-én a román képviselőház ismét elutasította. A statútum a szenátusban hét évvel később, 2012 szeptember 25-én került napirendre, ekkor sem volt róla érdemi vita, és csak az RMDSZ jelen lévő öt szenátorának voksát kapta meg. Az akkor ellenzékben lévő RMDSZ 2013. májusában tartott csíkszeredai kongresszusán döntött arról, hogy törvénytervezetet nyújt be Székelyföld területi autonómiájáról.

Tájékoztatása szerint abban is egyetértenek az RMDSZ-szel, hogy módosítani, jobbítani lehet az SZNT tervezetét, abba bele kell kerülnie például a Székelyföldön élő románok jogait szavatoló fejezetnek is. Az érdemi munkát a bizottságban mindaddig az akadályozta Kulcsár Terza szerint, hogy az RMDSZ-nek több autonómiatervezete is van. „Az a tervezet, amit mi megkaptunk a bizottságban az RMDSZ-től, az a saját bevallásuk szerint is a legrosszabb változata az elképzeléseiknek. Ezen kívül van még két tervezetük, de egyiket sem láttuk még. Az RMDSZ ezt azzal indokolta, hogy még egyeztetniük kell a szövetségen belül a közös álláspontjukról” – magyarázta Kulcsár Terza József. Hozzátette, reméli, a július 11-i bizottsági ülésen a testület RMDSZ-es tagjai már egyetemes álláspontot fognak képviselni, kialakulhat az érdemi vita, és még július folyamán sikerül közvitára bocsátani a parlamenti előterjesztésre szánt tervezetet.

Az RMDSZ dilemmái A bizottság egyik RMDSZ-es tagja, Antal Árpád sepsiszentgyörgyi polgármester tájékoztatása szerint valóban vita volt a szövetségen belül arról, hogy milyen álláspontot képviseljenek az autonómiatörvényt kidolgozó bizottságban. Ezért több tervezetváltozat is készült, amelyek mindegyike a dél-tiroli autonómia-statútumra épült (lásd kerek írásunkat). „Ám több dilemmánk is volt, melyek nagy részét mára már sikerült feloldani” – magyarázta Antal az *Erdélyi Riportnak*.

Az egyik dilemma az volt, hogy kerettörvényt vagy konkrét autonómia-statútumot terjesszenek majd a parlament elé. A kerettörvény nem a székelyföldi autonómiáról szólna, sőt nem is említene a Székelyföld régiót, hanem az önkormányzatok különleges státusú régióba történő társulását szabályozná. „Nyilván egy ilyen tervezet azt is előírja, hogy a központi kormányzattól milyen hatásköröket lehetne átruházni erre a régióra” – magyarázta Antal. Végül az RMDSZ elvetette a kerettörvényre vonatkozó elképzelést. A politikus szerint azért, mert tapasztalataik szerint a román pártok negatívan viszonulnak az önkormányzatok autonó-

A reménybeli autonóm terület térképe. A románok jogaira is gondolnak

Garanciákat kell adni a majdani autonóm régióban élő román közösségnek arra, hogy nem fognak sérülni a jogaik, meg tudják őrizni nemzeti önazonosságukat (Antal Árpád)

mia irányába mutató társulásaihoz. Felidézte az RMDSZ által kezdeményezett népszavazást a székelyföldi önálló fejlesztési régióról, amelyben eleinte partnernek mutatkoztak Maros megyei román pártok is, ám később mégis kihátráltak.

„Ezért úgy döntöttünk, ne legyen általános szabályozás, hanem egy konkrét statútum, amelyben leírjuk, hogy mi, erdélyi magyarok mit akarunk” – mondta a háromszéki polgármester.

Az RMDSZ szakértőinek másik dilemmája a román alkotmányos keretekhez történő viszonyulás volt. „Arról vitáztunk, próbáljunk meg kidolgozni a jelenlegi alkotmány előírásaihoz igazodó, vagy ezekbe beleerőszakolható tervezetet, esetleg egyértelműen fogalmazzuk meg, mit akarunk, még akkor is, ha tudjuk, hogy elképzeléseink nem illeszkednek az alaptörvénybe, és ezzel együtt fogalmazzuk meg azt is, milyen irányban kellene módosítani a román

A dél-tiroli autonómiamodel

Az olasz parlament 1971-ben szavazta meg a kisebbségi területi autonómiát megteremtő autonómia-statútumot a dél-tiroli németek számára. E szerint Dél-Tirol saját helyi parlamentet és közigazgatási végrehajtó szervet kapott. A parlamentben (regionális tanács) az olasz és a német képviselők száma egyenlő, elnökei felváltva olaszok és németek. Az alkotmány, az olasz jogrend alapelvei, a nemzetközi kötelezettségek és a nemzeti érdekek szabják meg a háromszintű autonómiajogokat: a régió teljes, rész- és kiegészítő illetékességekkel rendelkezik. A helyi törvényhozó hatalom teljes hatáskörei olyan területeket érintenek, amelyek fontosak a kisebbség önazonosságának megőrzésében (helyi közigazgatási szervek megszervezése, a helységnevek meghatározása, kötelező kétnyelvű helyiségnévtáblák, a népművészetek, helyi hagyományok ápolása, kulturális és tömegtájékoztatási intézmények működtetése, oktatási és szociális ügyek). A német és az olasz nyelv a hivatalokban egyenlő rangú. Köztisztviselő eleve nem lehet, aki nem rendelkezik mindkét nyelven vizsgával. Ha valamelyik nyelvcsoporthoz úgy érzi, valamely jogszabály sérti, a regionális tanácsban vagy a tartományi tanácsban kérheti az „anyanyelvi szempontok szerinti szavazást”, illetve ilyen ügyekben a Bolzanóban működő Közigazgatási Bírósághoz is lehet fordulni. A tartományok az Alkotmánybírósághoz is fordulhatnak ilyen ügyekben.

alkotmányt” – mondta Antal. Ez a dilemma is eldőlt már: az RMDSZ csomagban terjeszti a parlament elé az autonómia-statútumot az alkotmánymódosító javaslatokkal együtt.

Abban is egyetértés született az RMDSZ szakértői között, hogy az autonómiatervezetnek ki kell térnie a székelyföldi románok jogaira is. „Garanciákat kell adni a majdani autonóm régióban élő román közösségnek arra, hogy nem fognak sérülni a jogaik, meg tudják őrizni nemzeti önazonosságukat” – tette hozzá a politikus. Tájékoztatása szerint a szövetségen belül az is eldőlt már, hogy a tervezetet akkor kell benyújtani a parlamentbe, amikor az RMDSZ még kormányon van. Ez ugyanis fontos üzenet a nemzetközi partnerek mellett a koalíciós partnereknek is.

Antal elmondta, az RMDSZ az MPP által is támogatott SZNT-féle tervezet egyik legnagyobb hiányosságának azt tartja, hogy nem tér ki a székelyföldi románok jogaira. Emellett a jogszabály alig tér ki az autonómia gazdasági vonatkozásaira. „Világosan le kell a törvényben szögezni például azt, mi legyen az altalajkincsek bányászatából származó haszonnal. Vagy mi lesz azzal a profittal, amelyet a Bukarestben bejegyzett nagy multcégek, például a mobilszolgáltatók Székelyföldön termelnek ki” – magyarázta. Antal

Egy autonómiatervezetnek nem lehet politikai csatározás az alapja; szakmaiság a jelenlegi tervekben, csak elvétve, esetleg egyes részletkérdésekben sejlik fel (Magyari Nándor László)

Óriási székely zászló a tavalyi nagy menetelésen

szerint az SZNT tervezetének hiányossága az is, hogy nem tér ki az etnikai arányosság elvére az autonóm régió intézményeiben.

A politikus úgy véli: az MPP által támogatott változatnak is vannak „jó oldalai”, amelyek összedolgozhatók az RMDSZ elképzeléseivel, így reményei szerint július 11-én elkészülhet a közvitára szánt tervezet. Kérdésünkre, milyen esélyt ad a jogszabály elfogadására, Antal kijelentette: „Nem vagyunk annyira naivak, hogy azt higgyük: a parlament egyik napról a másikra megszavazza a statútumot. Egy folyamatot kívánunk elindítani. Nem sprintre kell készülni, ez maratonfutás lesz” – szögezte le a székelyföldi polgármester.

Magyari szerint ez csak „nyelvi játék” A RMDSZ liberális platformja, a Szabadelvű Kör egyik alapítója, Magyari Nándor László „puszta nyelvjátéknak” tartja az erdélyi magyar politikai szervezetek közötti autonómiavitát, amely szerinte nem eredményezhet megvalósítható tervezetet. „Megvalósítható projekthez megvalósíthatósági és hatástanulmányra is szükség van, ilyesmiről azonban nincs tudomásom. Azt viszont biztosan tudom, hogy egy autonómiatervezetnek nem lehet politikai csatározás az alapja; szakmaiság a jelenlegi tervekben csak elvétve, egyes részletkérdésekben

sejlik fel” – magyarázta az *Erdélyi Riportnak* a kolozsvári szociológus, aki a politikusok vitáját „autonómiázásnak” nevezi, aminek szerinte csupán szimbolikus jelentősége lehet, abban az értelemben, hogy politikai nézeteltéréseket jelenít meg és közvetít. A BBTE oktatója úgy véli: az RMDSZ és az MPP egyeztetései, továbbá az ezek nyomán kialakuló tervezet többnyire etnopolitikai vállalkozások alkotórészei, a versengés az autonómiának, mint „nyelvi játéknak, mint hatalmi diskurzusnak” a kisajátításáért folyik. „Meglátásom szerint a versengés tartalma egyébbel is behelyettesíthető lenne, másként is lehetne tematizálni azt a nézetkülönbséget: az állandó és lényegében tartalmatlan, inkonzisztens autonómiázás a mezőny nagyfokú beszűkülését, az álláspontok megmerevedését, a fantáziátlanságot és tehetetlenséget jelzi” – fogalmazott Magyari.

A szociológus ugyanakkor úgy látja, a Fidesz-kormány kivonult az erdélyi autonómiavita mögül. „Kimondatlanul persze, hiszen Orbán Viktorék nem szeretnék népszerűségükből veszíteni emiatt, az autonómia nemcsak nem támogatandó a mai magyarországi politikai mainstream szerint, hanem egyenesen vörös posztó” – mondta a szociológus. Azzal érvelt: nem lehet a határon túli politikájában „autonomista” az a párt és pártvezér, aki minden területen felszámolta a meglévő, úgy ahogy, de működőképes autonómiákat, végső soron a fékek és ellensúlyok kialakult rendszerét. Szerinte ezért nevétséges azt hinni, hogy Orbán Viktor és a Fidesz támogatja a Székelyföld potenciális autonómiáját, ehelyett inkább a Kárpát-medence Budapest központú behálózatosítására készül. Erre utal szerinte Szász Jenőnek, a Nemzeti Stratégiai Kutatóintézet vezetőjének az a kijelentése is, hogy összefüggő Kárpát-medencei magyar hálózatokat szeretne kiépíteni. „Szász Jenő világossá tette, úgy gondolja: a külhoni magyarság számára csak Budapestről lehet őszinte jövőképet felvázolni. Ezért illúziót kerget, aki azt gondolja, a Fidesz és a vezetője az autonómiaharc mögé áll” – fogalmazott Magyari.

Ujhelyi István európai parlamenti képviselő (MSZP)

„Rosszabbul adtuk el, mint ahogy csináltuk”

Válaszút előtt áll a Magyar Szocialista Párt. És belső választás, tisztújítás előtt. A nemzetpolitikában is nemzedékváltás körvonalazódik. Az elkövetkező években vélhetően UJHELYI ISTVÁN neve fémjelzi majd a szocialisták nemzetpolitikáját. Az Európai Parlament képviselőjével, aki néhány hete Erdélyben járt, GÁL MÁRIA beszélgetett.

EP-képviselőként egyik első útja Erdélybe vezetett. Más határon túli területen is volt már, vagy csak az RMDSZ-szel vette fel a kapcsolatot?

Ebben a minőségemben ez volt az első ilyen lépés, de természetesen tartom a kapcsolatot a határon túli magyarság más érdekképviselőivel is. Nem hirtelen fellángolásról van szó, tizennyolc éves „mozgalmár” korom óta próbálom ezt a kapcsolatrendszert, ezeket a baráti szálakat kiépíteni és ezt a politikai érdekképviselői intézményekben megjeleníteni. Most EP-képviselőként demonstratív okokból mentem Marosvásárhelyre és Székelyudvarhelyre, hogy felvegyem a kapcsolatot az RMDSZ európai képviselőivel.

Ezt úgy értelmezte a sajtó, hogy akkor Ön most Tabajdi Csaba utóda. Tévedtünk?

Tabajdi Csabától én az elmúlt húsz év alatt sok mindent tanultam. Egy meglehetősen határozott, a saját véleményéért igen aktívan érvelő politikus, aki a baloldalon nemzeti kérdésekben pozícionálta magát. És igen, kikértem a véleményét arról, hogyan működött a kapcsolat az RMDSZ-es képviselőkkel az EP-ben, és magam szeretnék annak a Kisebbségi Intergroupnak a tagja lenni, amelyet Tabajdi Csabáék hoztak létre, és amelynek ő a társelnöke volt. Ugyanakkor nem utódnak érzektem, hanem a saját utamat járni.

Ön az Európai Parlament közlekedési és turisztikai szaktanácsadójának tagja lesz. Összeegyeztethető a két terület?

Az intergroupok nem napi szakpolitikai kérdésekben szerveződnek. Nagy fegyvertény, ha sikerül elérnünk, hogy a továbbiakban is életképes maradjon az EP-ben ez a különböző pártállású képviselők által regisztrált módon működő munkacsoport. Ez nemcsak a nemzeti kisebbségek, de más őshonos kisebbségek számára is kiemelten fontos. Nem magától értetődő ennek a csoportnak a léte és működése. Mivel az RMDSZ és a Fidesz is ugyanabban a néppárti frakcióban ül, ezért én azt vállaltam, hogy a szocialista frakción belül megjelenítem ezeket a kérdéseket.

Erdélyben az RMDSZ képviselőivel egyeztetett. De három magyar párt van Erdélyben, a többiekkel is felvette a kapcsolatot?

Nem, és nem is tervezem. Számomra evidens, hogy a kárpát-medencei magyar politikai közélet legstabilabb és legkiszámíthatóbb, legkitartóbb munkát végző politikai ereje az RMDSZ. Minden olyan kísérletet, amely a nem ideológia mentén, hanem platformok szövetségékként összeálló RMDSZ meggyengítésére akarja (akár Budapestről) megszervezni ezeket a pártokat, azt károsnak, sőt egyes nemzetiárlásnak tartom. Nekem az a dolgom, hogy – nem beleszólva az RMDSZ belügyeibe – segítsen, hogy mindig ott tudjanak lenni a román törvényhozásban és kijussanak Brüsszelbe.

Az MSZP-nek van intézményes kapcsolata mindkét felvidéki magyar párttal? A Híddal is?

Igen.

Merthogy azért ezt a pártot ugyan a Fidesz utasította el látványosan, de sem lenyelni, sem kiköpni nem tudja a többi, etnikai alapon szerveződött határon túli magyar párt sem.

Ez kicsit belterjes és köldöknéző politika a szervezetek részéről, mert mitől lenne kisebb legitimitása a Híd színeiben magyarként, magyar szavazatokkal mandátumhoz jutott képviselőknek, mint bármelyik más politikai erőnek?

Igen, de az alapállás, amit a magyar kormányzat megfogalmazott, nevezetesen az, hogy csak az etnikai alapon szerveződött érdekképviselőket tekinti magyarnak, úgy tűnik, elfogadott.

Ha csak azt tekintenénk mérvadónak, amit ez a tomboló orbáni hatalom mond, akkor az RMDSZ is a Fidesz fiókszervezeteként kellene, hogy működjön. Ebből a politikából nem kérünk, és akkor sem kérnénk, ha nekünk lenne kétharmadunk. Mint ahogyan erre a Horn-kormány idején már volt példa. De nem hiszem, hogy Markó Béla egyetlen egyszer is olyan telefonokat kapott volna akkoriban, mint amiket mostanában megengednek maguknak a Kossuth térről. Én a Markó Béla által vezetett RMDSZ kiegyensúlyozott, egyenlő távolság- és közelségtartó politikájához szoktam. És ezt tisztелеm, értékelem is. Nem véletlen, hogy ez az RMDSZ a magyarországi szocialista kormányok idején mennyi együttműködést tudott magyar-magyar és román-magyar viszonylatban megvalósítani: az aradi Szabadság szobortól az oktatási programokon át, a nemzeti jelentőségű intézmények és programok normatív finanszírozásának meghonosításáig. Nem a mi kormányzati apparátusunk akart dönteni arról, hogy melyik iskola és civil szervezet kaphassa a támogatást; mi

● Örök fájdalom, hogy amikor mi, szocialisták segítettünk valamit, amikor a mi közreműködésünkkel született meg egy eredmény, rendre az a kérdés fogalmazódott meg a határ másik oldaláról: ezt nem kellene nagy dobra verni, mert a Fidesz megbosszulhatja

függ, hogy mi mikor állunk készen egy valós alternatívával.

Az egykori vasfüggöny mögötti államokban sorra eltűnnek a rendszerváltó pártok. Magyarországon is az egyetlen még létező rendszerváltó párt az MSZP, mert az egykori nemzeti kerekasztalnál igaz ugyan, hogy ott ült a Fidesz is, de ez a Fidesz már nem az a Fidesz. A neve maradt, de a szellemiségéből, ideológiájából semmi. Történelmi törvényszerűség, hogy a rendszerváltó pártok végképp eltűnnek Magyarországon is? A mór megtette kötelességét, a mór mehet? Vagy meg lehet a komcsizó stigmától szabadulni? Hosszú távon létezhet bélyeg nélkül a szocialista párt ezzel a névvel?

az érintetteket is bevontuk a döntéshozatalba. Magam is kíváncsian figyelem, hogy a Kelemen Hunor által vezetett RMDSZ mennyire felejt el, hogy egy éve még a létére tört a Fidesz. Érdekes lesz látni, hogy az RMDSZ vajon beleszalad-e a Fidesz halálos ölelésébe vagy sem.

Nehéz helyzetben van az MSZP. A májusi EP-választás óta is csökkent a támogatottságuk, épp hogy átlépi a tíz százalékot. Úgy tűnik, elindultak a lejtőn és nincs megállás.

Valóban van egy olyan érzet, mint amikor az ember megcsúszik, és hirtelen nem tud megkapaszkodni semmiben. Minket egyszerre akar lelökni a politika színpadáról az orbáni hatalmi gépezet és a Jobbik szélsőségei, emellett pedig bizony rengeteg hibát követtünk el mi magunk is. Ezért is vállalom tisztséget a párt következő vezetésében. Én egy olyan erős, szociáldemokrata, nemzeti elkötelezettséggel bíró mozgalmat szeretnék kollégáimmal építeni, amelynek természetes módon Magyarország majd minden településén van tagja, csoportja, támogatója. Amely ismét élő intézményrendszerként működött a határon túli magyarsággal és a nemzetközi baloldali mozgalmakkal. Azt hittük, hogy a szocialista párt számára természetes, hogy mindig a legnagyobb ellenzéki párt, vagy épp kormányoz. Ma ez már nincsen így. De egyre több fiatal

Ujhelyi István
EP-képviselő.
„A nemzetpolitika
nem elvont
fogalom”

jelentkezik helyi és országos szinten is, ami azt mutatja: az MSZP életképes. Ezt be is fogja bizonyítani.

Van egyáltalán igény a baloldali alternatívára Magyarországon? Orbán Viktor második kormányának négy éve után azért mégiscsak meglepő az újabb kétharmad. Lehet ezt magyarázni választási törvénnyel meg hasonló turpisságokkal, de attól ez még a baloldal veresége, mindenekelőtt az MSZP nagyon nagy veresége. Sokak szerint a demokrácia, a demokrácia iránti igény veresége, mert azt sugallja, hogy ennek a tekintélyuralmi, rendpárti ideológiai egyvelegnek egyre nagyobb a támogatottsága.

Minden rossz érzetünk mellett szögezzük le a tényt: az orbáni rendszernek, filozófiájának és eszköztárának a támogatottsága nem nőtt Magyarországon. Ilyen kevés támogató szavazattal még soha nem alakítottak kormányt. A magyar választók többsége vagy a lábával szavazott és már itt hagyta Magyarországot, vagy nem ment el szavazni. 2010-ben hatvanezeren, 2014 tavaszán már hatszázezeren dolgoztak külföldön. Közülük csak néhány ezren mentek el szavazni. Az itthoni többség sem ment el. Legyünk önkritikusok: igen, azért, mert nem látott bennünk alternatívát. De az orbáni rendszer nem fog örökre fennmaradni, mert egy ilyen rendszer nem maradhat fenn. Hogy mikor lesz vége, az attól is

Ha a sokszínű magyar politikai élet egészségesen akar fejlődni, akkor az elképzelhetetlen erős baloldali, szociáldemokrata párt nélkül. Az nem kizárt, hogy a szocialista párt „brandjén”, alapszabályán és struktúráján, – vagy akár a nevéen is – változtatni kényszerülünk a megmaradás érdekében.

Vagyis képesek nevet változtatni?

Miért is ne? Nekünk a nyitottságunkban, a civil szervezetekkel való kapcsolatokban, a szakszervezeti, érdekképviselési mozgalmak felkarolásában sok elmaradásunk van. Az elmúlt években ezeket nem vettük komolyan. De, tegyük hozzá, egyetlen olyan állam sincs a volt szocialista országok közül, ahol olyan restaurációs kísérlet történik, mint nálunk. Orbán Viktor rendszere méltó folytatása a Rákosi rendszernek. Ehhez a korszakhoz hasonlít leginkább propagandában, hatalmi és személyi kiépülésében, eszköztárában. Ezért, amikor véget ér az Orbán-korszak, az egy új, valódi rendszerváltás lesz. És az MSZP igenis ott fog ülni az Orbánék utáni világot megalapozó kerekasztalnál. Lehet, hogy más lesz a neve, de az értékei és a világnézete nem fog változni.

Az MSZP-ben nagyon hosszú ideje örökös jelszó a megújulás. Mitől ez az állandó megújulási kényszer? A baloldali választóknak ezek után lehet

Ha nem állítjuk meg a magyar fiatalok elvándorlását, akkor katasztrófa elé néz Magyarország és Erdély egyaránt

olyan benyomása, hogy hát ha ők sem vállalják önmagukat, miért vállalnánk mi őket?

Jogos kritika. Soha ilyen kevesen nem mentek el ránk szavazni, mint a májusi EP-választáson. Miközben tudjuk, hogy ott vannak a támogatóink, léteznek, csak várják, hogy megérintsük őket, hogy az ő valódi problémáikkal foglalkozzunk. Egészen mást kell csinálnunk, vissza kell térnünk a gyökerekhez. Azokhoz a cölöpökhöz, amelyeket Horn Gyula korosztálya, a rendszerváltók vertek le. Ezek még léteznek. Csak a ráhúzott épületet, a megrogyott intézményrendszert kell újraépíteni. Az alapok jók.

A nemzetpolitikában lát-e olyant, ami hiba volt és másképpen csinálnák a jövőben? Bár nyilvánvalóan nem mindenki jobboldali határon túl, mégsem szimpatizálnak úgy általában a magyar baloldallal, az MSZP-vel még annyira sem. Rossz volt a nemzetpolitikájuk vagy csak rosszul adták el azt, amit a baloldali kormányok alapvetően jól végeztek ezen a téren?

Sokkal rosszabbul adtuk el, mint ahogy csináltuk. A szocialista kormányok idején fejlődött mindig a legjobban a magyar kormányzat és a határon túli magyar közösségek intézményes kapcsolata. Örök fájdalom – ezt el is panaszoltam legutóbb az RMDSZ-es kollégáknak –, hogy amikor mi, szocialisták segítettünk valamit, amikor a mi közreműködésünkkel, diplomáciai erőfeszítésünkkel született meg egy eredmény, akkor rendre az a kérdés fogalmazódott meg a határ másik oldaláról: ezt nem kellene nagy dobra verni, mert a Fidesz megbosszulhatja. Ezt rendre tudomásul vettük, mondván, nem is a politikai marketing miatt segítettünk, hanem mert a kötelesség ezt diktálta. Ezt bizonyosan rosszul csináltuk. A Fidesz jött, látott és tarolt. Zsarolt, fenyegetett és saját média-rendszert épített ki. Ha kell, nekimegy az RMDSZ-nek, ha kell, keblére öleli, egészen aljas hatalmi játékot játszik. A Fidesznek nem a nemzeti kérdések számítanak, pusztán csak az, hogy uralják ezt a területet is. Nem vagyok hajlandó többé elhallgatni azt, hogy tizenkilenc éves korom óta mit és miért teszek a nemzeti kérdésekben. Büszke

Ujhelyi az EP-kampány idején Szegeden. „Új hang kell és új hangsúlyok”

vagyok rá, hogy határ menti gyerek vagyok. Hogy édesanyám révén székel felmenőim vannak. Szeged térségében a hármashatár mellett élek, így nekem nem kell elmagyarázni: mit jelent a határ menti együttélés. Ezért is vállalom magamra a következő években ennek a politikának a szervezését és alakítását. Új hang kell és új hangsúlyok.

Az MSZP deklarálta, hogy bár korábban nem támogatta a kettős állampolgárságot, nem kívánja eltörölni, ha kormányzati tényező lesz. Ez állni fog, bármilyen új pártvezetés jön? Csak az állampolgárságot hagyják érintetlenül vagy a szavazati jogot is?

Megszavaztuk a kedvezményes honosítás és a kettős állampolgárság intézményét. Tiszteletben is tartjuk. Az viszont, ahogyan a Fidesz az általa meghatározott választási keretek mentén visszaél a határon túliak szavazati jogával, bizonyosan nem maradhat.

Retorikai szinten a határon túli magyarsággal belpolitikai tényezőként számol a kormányzat. Jogosan is, hiszen a választói joggal azzá is vált. Ebben a kontextusban mennyire tudja vagy akarja megtartani az MSZP azt a 25 éves alapállását, hogy ezeket a közösségeket nem vonja be a magyar belpolitikába? Kötelező módon kell legyen feljük is valamiféle üzenetük, még akkor is, ha nem számolnak a voksaikkal.

Nem szavazatszerzési célból voltam júniusban Erdélyben, hanem mert ezt diktálta számomra a politikai felelősség. Azért, hogy jelezzem: az Európai Parlamentben a teljes Magyarország érdekében szeretnék együtt dolgozni az ott megválasztott képviselőkkel. Ha ennek a politikának négy, nyolc vagy harminc év múlva lesz szavazatban is mérhető eredménye, akkor hosszú távon jól dolgoztunk. Nem hiszem, hogy egy-két hónap, vagy év alatt meg tudjuk fordítani a kialakult tendenciákat. De valahonnan el kell indulni. A nemzetpolitika nem valami elvont fogalom, nem csak az identitásról kell, hogy szóljon. Le kell tudni fordítani a sajátos kelet-közép-európai helyzetünkből adódó kérdésekre. Ilyen például az elvándorlás, ami mindannyiunk számára óriási és egyre feszítőbb probléma. Ha nem állítjuk meg a magyar fiatalok elvándorlását, akkor katasztrófa elé néz Magyarország és Erdély egyaránt. Hiszen ugyanazt a jelenséget látjuk: a húszas-harmincas korosztály hagyja el hazáját és már nem csak egy-két évre, hanem tartós letelepedési szándékkal. Olyan érdekképviselést szeretnék kiépíteni az Európai Unión belül a következő években, amely figyel az ő szavukra, amely kapcsolatot tart velük és megeremti annak a lehetőségét, hogy egy új életet kezdve haza tudjanak jönni. Ez a kérdés ugyanilyen fontos lesz az RMDSZ-nek a saját szülőföldjén, mint ahogy nekünk itthon Magyarországon. Ez lesz az én „Hazaváró-programom”.

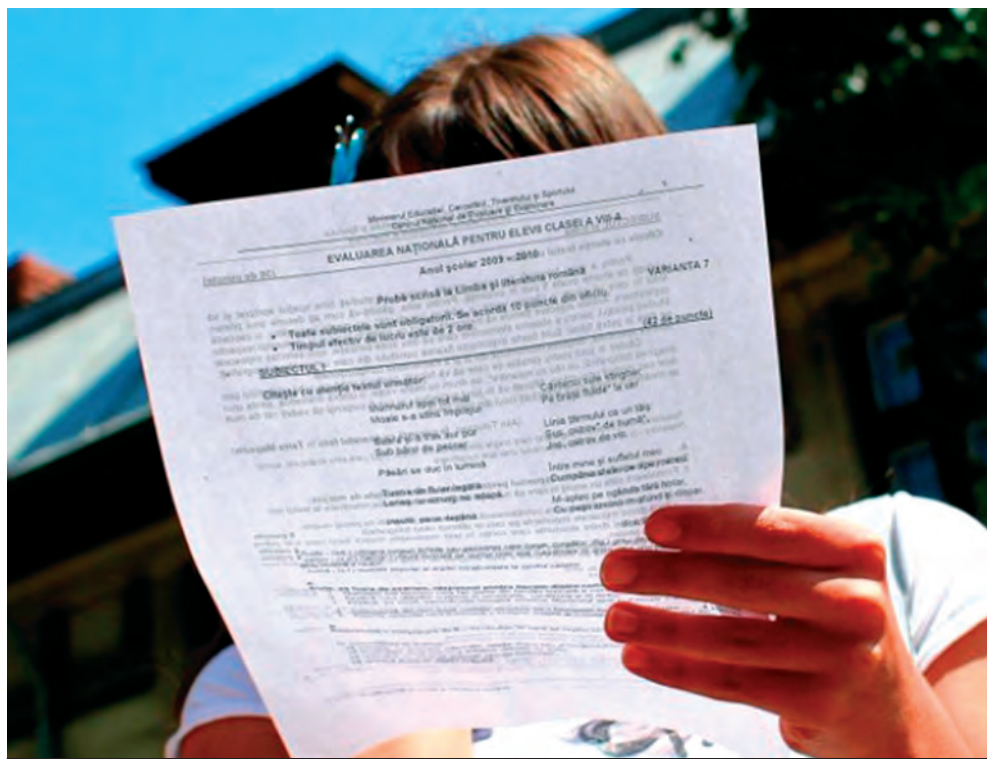
Nem vagyok hajlandó többé elhallgatni azt, hogy tizenkilenc éves korom óta mit és miért teszek a nemzeti kérdésekben. Büszke vagyok rá, hogy határ menti gyerek vagyok

A vizsgarendszer buktatói

A diákok harminc százaléka megbukott az idei általános iskolai záróvizsgán, az oktatási rendszer összes hibája kiütközött ezen a megméretetésen. Nincs esélyegyenlőség, nem biztosított a minőségi oktatás, reform reformot követ, de az áldozati nemzedékekig alig ér el a változtatási szándék. PARÁSZKA BORÓKA írása.

Négy, de az is lehet, hogy nyolc évvel ezelőtt kezdődött az idei nyolcadikos záróvizsga, ami országos botrányban tetőzött: a szülői érdekvédelmi szövetség és a diáktanács is tiltakozott a román nyelv- és irodalmi tételsorok összeállítása, és a javítás módszertana miatt, a diákok egyharmada pedig megbukott. A minisztérium válaszában jelezte: a tételek megfeleltek a tantervnek, a javítás módszertana pedig elég rugalmas volt ahhoz, hogy értékeljék az önállóan dönteni-fogalmazni tudó, a javítórácstól eltérő, helyes megoldásokat javasoló diákokat. Remus Pricopie tanügyminiszter ráadásul „fedve van”, a második félév elején szervezett próbavizsgák után jelezte: felkészületlenek a diákok, ezért magas lesz a bukási arány az idén, ha az utolsó hónapokban nem lesz komolyabb a felkészülés-felkészítés. Csakhogy „hegy alatt abrakolni” erre a típusú vizsgára, ami valóban önálló készségeket, biztos információkezelést vár el a diákoktól, nem lehet. Viszonylag korszerű megmérettetésről van szó, amelynek úgy lehet megfelelni, ha a nyolc évnyi általános iskolai oktatás is korszerűen működik, nem funkcionális analfabétákként hagyják el az alapképzést a diákok, hanem olyanokként, akiknek nincsenek írás- és olvasászavaraik, akiknek a matematikai készségeit kiaknázták, fejlesztették. Ez a bizonyos nyolc év hiányzott ahhoz, hogy az idei záróvizsga sikeres legyen. Az általános iskolát végzettek majdnem harminc százaléka megbukott ezen a megmérettetésen, és az a hetven százalék, amelyik teljesítette az elvárásokat, az is nagyon felemásan, alacsony jegyeket kapva, egyáltalán nem megnyugta-

Vizsgára készülő diáklány

Két alternatíva közül választhat, aki a vizsgákon jól akar szerepelni: vagy már első osztályban jól teljesítő általános iskolát választ, vagy a szülők magánórákkal pótolják azt, amit az oktatási intézmények elmulasztanak

tó sikerrel folytathatja középiskolai vagy szakiskolai a tanulmányait.

Bukók, eltűnők, aggódók A magyar lakta megyék megint alulteljesítettek, ahogyan ennek immár évek (évtizedek) óta sajnálatos hagyománya van. Kovászna megyében 1543 vizsgázó diák közül 1095-en értek el ötös osztályzatot. A román nyelv és irodalom vizsgára 1527-en iratkoztak be, a jelentkezők 56 százaléka, 855 tanuló érte el az ötöst, vagyis 44 százalék megbukott. Magyar nyelvből 1103 diák jelentkezett vizsgára, és 1015 diák, a vizsgázók 92 százaléka ért el ötösnél nagyobb osztályzatot. Matematikából a végzős 1552 tanuló 73 százaléka, 1095 diák kapott ötöst, vagy annál nagyobb jegyet. Románból a bukók aránya nyolc százalékkal volt nagyobb, mint a tavaly. A többségében magyarok által lakott megyében nem csak a rendkívül rossz román nyelvi mutató aggasztó, hanem az is, hogy ötszáz végzős egyáltalán nem jelentkezett záróvizsgára. Többek pótvizsgára buktak az alapképzésen, ezért nem jelentkeztek a végső megmérettetésre, de számos olyan diák is van, aki-

nek az esetében nehezen tisztázható a távolmaradás oka. Nagyon valószínű, hogy ők nem bíztak a sikeres részvételben, esetleg a továbbtanulás nem jelent számukra alternatívát.

Az általános iskola utolsó tanéve a záróvizsgára való felkészüléssel kezdődött. Mivel a román, anyanyelv (kisebbségieknek) és matematika tantárgyakból írt vizsgák jegyei mellett az általános iskolai osztályzatok is számítanak (a tavalyinál kisebb arányban, a végső jegy 25 százalékat teszi ki ez az értékelés), ezért idén nehezebb kiszámítani, ki milyen eredménnyel a háta mögött választ majd iskolát. Várhatóan kisebbek lesznek a bejutási átlagok a tavalyinál (tavaly a fenti arány 50 százalékos volt, sokat dobott a médián az általános iskolák zömében könnyen szerkezhető évközi átlag). Változik a szakiskolák és az elméleti líceumok megítélése is: míg az elmúlt évtizedekben magas volt az elméleti oktatást biztosító intézmények presztízse, addig ha nehezen átlátható ütemben, de most javul a szakképzés megítélése. „Olyan iskolát mutassanak, ahonnan majd munkahelyre küldik őket” – kéri

▶ egy törekeny alkatú, marosvásárhelyi, belvárosi nyolcadikos fiú anyja a záróvizsga után, amikor a felvételi jelentkezést a szülők jelenlétében, digitálisan továbbítják a központi elosztó rendszerhez. „Ilyen iskolán hamarabb kellett volna gondolkodni, nem tetszett látni a felvételi tájékoztatót?” – válaszol az egyik osztályfőnök, aki jelzi: nagyon sok szakiskolában alkalmassági vizsgákat is tartottak, így ezekbe korábban kellett jelentkezni. Az anyuka elismeri, hogy az apró betűs felvételi tájékoztatót nem olvasta át alaposan, így a gyerek sorsa bizonytalan a július 16-i végső eredményhirdetésig. Ha a szülő alaposabb lett volna, akkor sem biztos, hogy az átlagok algoritmusában, az iskolák átláthatatlan kínálatában eligazodik. Látszólag sok mindent ígér a kamaszoknak a hazai tanügy, valójában sem a minőségbiztosítás, sem a felvételi módja, sem a záróvizsga rendszere nem átlátható.

Köziskolák, magánórák Két alternatíva közül választhat az, aki az utolsó vizsgákon jól akar szerepelni: vagy már első, esetleg ötödik osztályban nagyon jól teljesítő általános iskolát választ (kérdés, hogy ezekben mi az ára a bejutásnak), vagy a szülők saját erőből, magánórákkal pótolják azt, amit az oktatási intézmények elmulasztanak. Rendkívül nagyra nyílt ugyanis a minőségi olló a hazai intézmények között. Marosvásárhelyen „biztos” helye az elismert középiskolákban azoknak van, akik a Bolyai vagy az Unirea általános iskolai osztályaiba jártak. A városban, ahol a magyar oktatásért folytatott harcnak 25 éves hagyománya van, a magyar általános iskolák a vártnál kiábrándítóan rosszabbul teljesítettek. Még azokban az iskolákban is, amelyeket kifejezetten jónak tudott a városi közvélemény, így a névadási harcról elhíresült Bernády általános iskolában is.

A leggyakoribb panasz az oktatási intézmények többségében a tanárok fluktuációja. Matematikából, románból évente váltják egymást a pedagógusok, megbízhatóan teljesítő magyar tanárokat pedig alig találni – nagyon nagy a pályaelhagyók aránya. Nem lehet követni, hogy az általános iskola alsóbb osztályaiban

hol kezdik, hol végzik a tanárok a munkájukat, milyen tudással adják-veszik az osztályokat. (Egy lapunknak nyilatkozó szülő arról számolt be, nyolcadikot végzett gyermekét négy év alatt öt román szakos tanárnő oktatta.) Másik probléma, hogy érdemi oktatás nem a közoktatás keretein belül folyik, hanem magánórákon. Ugyanazt az anyagot, amelyet tanórán kellene leadni, csak magánórán mondják el – azoknak, akik fizetnek. Aki nem fizet, az ülhet az általános iskolai padban, másolhat a tankönyvből csendben óráról órára egy-egy alibifeladatot. Arra is volt példa, hogy a pedagógus a magántanítványaival foglalkozott az iskolában, amíg a „köztanítványok” unatkoztak a hátsó padokban. Általános iskolában esélyegyenlőségről, tehetségfelfedezésről, az egyre fogyatkozó nemzedékek megbecsüléséről, fejlesztéséről, csak ritka esetekben lehet beszélni.

Fantomtantervek A magyar oktatás látványos minőségromlása még azzal együtt is tetten érhető, hogy a román nyelvű megmértetés a román anyanyelvű diákok számára is nehéznek bizonyult. Idén Ion Minculescu szimbolista versét kellett elemezni, továbbá egy, az *Adevărul* napilapban megjelent cikk alapján kellett szöveget írni. Ezekkel a tételekkel kapcsolatban fogalmazott úgy a szülői érdekvédelem és a diáktanács, hogy felelősség terhel az összeállítókat, és le kell vonni a szakmai tanulságokat. A kritika megfogalmazói szerint Minculescu versét ugyanis azok tudják igazán értelmezni, akik már ismerik a középiskolai tananyagot, és rendelkeznek a megfelelő érett szövegalkotási készségekkel. A szaktárca ugyanezeket a tételeket közepes nehézségűnek nevezte, és elhárította a kritikákat. Az országos bukási átlag románból 27 százalék, ami nem a szaktárcát igazolja. A most végzős általános iskolások az elmúlt nyolc évben román nyelvből és irodalomból nagyon vegyes oktatásban részesültek. A tanterv szerint valóban szövegértési és -alkotási feladatok sorát kellett volna végigcsinálniuk, tehát elvileg esélyt kaptak az eredményes felvételre. Nagyon sok iskolából azonban

hiányzott az ilyen jellegű oktatásra felkészült pedagógus, infrastruktúra, vagy az érintett pedagógusból az akarat az ilyen jellegű oktatásra. Ez ugyanis azt feltételezi, hogy minden diákkal személyre szólóan foglalkoznak, folyamatosan olvastatják, ellenőrzik az olvasási készségeit, fogalmazásokat íratnak vele, és azokat el is olvassák, kijavítják. Ehelyett az általános iskolák zömében még mindig folyik a tömeges „magoltatás”, az irodalmi szövegekről szóló elemzések befifláztatása. A nyelvtani gyakorlatok román nyelvből túlbonyolítottak, a beszélt nyelvi problémáktól távol esőek, és semmiképpen sem segítik a nyelvtanulást – ez különösen a nemzetiségi diákok esetében súlyos probléma. A záróvizsgán pontos, és részletes elvárásrendszer van, amelyet a vizsgázók zöme, mint utaltunk rá, nem ismer: a helyben, egyénileg alkotott szövegeknek (és nem befiflázott egyen meghatározásoknak) relevánsnak kell lennie a témával kapcsolatban, térben, időben koherens tételeket kell kidolgozni. „Csak ne opínia legyen” – ezt a jargonást lehetett hallani Marosvásárhelyen, az egyik vizsgaközpont közelében, magyar diákoktól a román vizsga napján, ahol a nyolcadikosok abban reménykedtek, hogy mégis inkább valamilyen sztenderd szöveget kérnek számon rajtuk, és nem kell majd saját fogalmazást íni. „Nem volt szerencsénk”, nem azt kapták, amire az elmúlt nyolc évben felkészítették őket.

Mindenki mindenki ellen Ilyen körülmények között zajlott és zajlik a nyolcadikos záróvizsga és felvételi, ami jó egy hónapot tart: június közepén kezdődött, a végső eredményeket, amikor a vizsgák érdemjegyeit és az általános iskolai médiát átlagolják, 16-án teszik közzé. Ez alatt az idő alatt azonban sok minden történik. Van, aki azt mondja, a központi, számítógépes „diák-elosztás” jó, mert legalább megszűnik a helyi, iskolánkénti korrupció. Vannak szülők, akik szerint ez a személytelenség csak azt jelzi: ahogy nem volt diákközpontú az általános iskolai képzés, úgy nem lesz az a középiskolai sem. „Elvárnam, hogy behívják a gyereket a

A nyelvtani gyakorlatok román nyelvből túlbonyolítottak, a beszélt nyelvi problémáktól távol esőek, és semmiképpen sem segítik a nyelvtanulást – ez különösen a nemzetiségi diákok esetében súlyos probléma

középiskolába, ahova járni szeretne. Beszélgesse el vele a tanárok, tegyenek fel neki kérdéseket, mérjék fel nem csak azt, hogy hogyan teljesít egy-egy tantárgyból egy adott vizsgán, hanem azt is, hogy milyen az érdeklődése, melyek a továbbtanulási tervei. Lehet, hogy a román, a magyar vagy a matek vizsgája nem lett tökéletes. De lehet, hogy ez a gyerek kitűnő fizikából, vagy biológiából, vagy remek angolos. Ez mind nem számít?” -- panaszkolja az egyik szülő. A másik arra hívja fel a figyelmet, hogy bár a záróvizsga eredmények most „tisztának” tűnnek, és a felvételi során nem mutatott arra jel, hogy visszaélések történtek volna, a fellebbezések esete már nem ilyen egyértelmű. „Aki elég elszánt, az bemegy és javíttat, sokszor egy egész jegyet emelnek, mondjuk a román jegyen. Mi nem tülekedtünk, de azt látjuk, hogy itt bizony furcsa változások voltak” – magyarázza egy apa. Sokan még mindig azt kifogásolják, hogy nagy az iskolai átlagok közötti különbség,

Szembesülés az eredményekkel egy szatmárnémeti iskolában. Versenyről szól, nem a tudásról

FOTÓ: SZATMÁR.RO

A városiak a vidékiekre, a vidékiek a városiakra, a belvárosiak a külvárosiakra, a külvárosiak a belvárosiakra haragszanak

vidéki iskolákból nagyobb médiával jelentkeznek a gyerekek, mint a megyeközpontok általános iskoláiból. Általános a gyanakvás, és az indulatok annál élesebbek, minél tovább tart a végső eredmények közzététele. A városiak a vidékiekre, a vidékiek a városiakra, a belvárosiak a külvárosiakra, a külvárosiak a belvárosiakra haragszanak. A magántanítványokat kinézik a „köztanítványok”, az előbbieket szülei pedig azt számolgatják, hány havi fizetésükbe került, hogy a gyerek jó, de legalább átmenő jegyet kapjon a záróvizsgán. Egy óra 35-50 lej körüli összegbe kerül, ha valaki mindhárom tantárgyból jár korrepetálásra, akkor a minimálbért közelítheti a „tandíj” havonta. És még nem számoltuk a különböző példatárak, segédeszközök, a fénymásolások, a szöveggyűjtemények árát, valamint az iskolaalapba befizetendő, mely pénzösszeg gyűjtése ugyan illegális, de különböző formában azért csak becsatornázzák a családi kasszából a közoktatási intézmények ezt a támogatást.

„Végül is miért idegeskedünk? Azért, hogy aztán bekerüljön a gyerek a várva várt líceumba, ha szerencséje van. Ahol néhány hónap alatt kiderül – mint ahogy a nagyobbik gyerek esetében tapasztaltam – hogy az oktatás minősége mégsem olyan kitűnő, mint reméltük. Négy év múlva ugyanezt a cirkuszt végigcsináljuk az érettségien, ami után boldog boldogtalan egyetemre megy, mind egy hogy hol végzett, milyen tudást visz, vagy nem visz magával. Sokan fognak majd egyetemi diplomát is szerezni, és milyen sokan lesznek majd rosszul képzett, vagy jól képzett állástalanok. Az állástalanság szempontjából aztán tényleg mindegy, hogy mi van gyerek fejében,” – mondja fanyar iróniával egy, a lánya záróvizsgai eredményeit tartalmazó dossziét szorongató apa. Akármilyen lesz a felvételi eredménye, a vakációt a Hargitán töltik, és tesznek a világra, mondják nevetve. De sem a kamasz, sem a felnőtt szeméből nem tűnik el vakációs tervezgetés közben az aggodalom.

Egy elpárolgó ország hétköznapijai (2.)

Belgiumi barangolásait folytatva, SZILÁGYI ALADÁR előbb Antwerpenben élő indiai gyémántkereskedők dzsainista szentélye körül forgolódvott, majd felkereste Magyarországi Mária rezidenciáját.

Tapasztalt csillagtúrázóként megtanultam gyakorolni a lemondás és az időbeosztás erényét. Azt is, hogy a többet ígérő úti célok helyett nem érdemes mindenütt megállni, mindent megnézni. Az élménygyűjtés ökonómiájának köszönhetően a begyűjtöttek intenzitása kárpótolhat az elmaradottakért.

Igaz, első egész napos portyánk elején nem szívesen mondtam le arról, hogy elidőzzünk a közeli Sint-Niklaas városában. Hiszen Belgium legnagyobb főterén – ott sorjázik a *Mercator* múzeum, a közeli *Rupelmonde*-ben 502 esztendeje született kartográfus és matematikus térképeivel, földgömbjeivel, a múzeum mellett pedig a *Nemzetközi Ex Libris és Kisgrafikai Versenyek*nek, meg az 1600 darabból álló kollekciónak teret biztosító *Exlibris-centrummal*. Itt nem lehet csak úgy átrohanni, bár térképra-jongó lévén fájó szívvel mondtam le erről a stációról. Azzal vigasztalódom, egyszer egy teljes napot szentelek a két gyűjteményre.

India Flandriában Még úti készülődésem alkalmával fedeztem fel egy európai szemmel egzotikusnak, a katolikus Flamandföldön idegennek tűnő épületegyüttest. *Antwerpen* egyik elővárosában, *Wilrijk*-ben bukkantam rá India talán legrégebbi vallása, a *dzsain* kultuszhelyére. A kifinomultságában indiai szentélyekkel vetélkedő templomot, mellette a meditációs központot az indiai architektúra előírásai szerint emelték 1996 és 2006 között. Nem csoda, hogy egy évtizedet vett igénybe a munka, hiszen a templom és a többi épület egyetlen tenyérnyi felülete sem maradt faragatlan, nem beszélve a stukkók, életképek, istenségek, mitikus szörnyek százait ábrázoló

domborművek kavalkádjáról. Éppen a tökéletes szimmetriájú szentély főbejáratának kettős lépcsősorát vigyázó, aranyozott ikeristeneket hordozó elefántokat mustrálgatjuk, amikor előkerül egy kifelé igyekvő turistacsoport, tekintélyes férfiú kíséretében. Őurasága udvariasan, de határozottan közli velünk, csupán előre bejelentett csoportokat fogadnak, ám kegyeskedik megengedni, hogy a centrumot kívülről kerülgetve még néhány felvett készítsünk. Próbálnám szóra bírni, de már első kérdésemre rosszállóan és tagadólag rázza a fejét.

A *dzsainizmus* ősi vallása és filozófiája már az írott történelem kezdetekor létezett Indiában. A *dzsainizmus* magát örökkévaló és univerzális igaz-

Indiai dzsain szentély Flandriában. Tökéletes a szimmetria

FOTÓK: SZILÁGYI JUDIT, SZOKOLSZKY KINGA

Turnhout 12. századi kastélya. 1546 és 56 között Magyarországi Mária rezidenciája volt

ságok gyűjteményének tartja, amiket az emberiség időnként elfelejt, de újra és újra visszatérnek a megvilágosodott vagy mindentudóvá vált emberek tanításain keresztül. Az erőszakmentességről alkotott elképzelésük miatt a dzsainok semmi olyan növényt sem esznek, ami a növény életét veszélyeztetné (répát, hagymát, krumplit). Sokuk olyan komolyan veszi az élet pusztításának tilalmát, hogy az utcán járva tollseprűvel tisztítják meg a helyet, ahová lépni fognak, nehogy véletlenül rálépjenek valami élőlényre.

Mit keresnek a dzsainok Belgiumban? A flamand város a világ gyémántkereskedelmének központja, s ők bonyolítják – az ortodox zsidó közösség tagjaival versengésben – a gyémánt import-export javát. Évtizedekkel ezelőtt telepedtek le Flandriában, 500 lelket számláló antwerpeni közösségük a legnépesebb és a leggazdagabb. Közadakozásból építették fel a felekezet legnagyobb Indián kívüli templomát.

A királyné és az érsek nyomában Antwerpentől kelet felé haladva jutunk a buja növényzetű berkekkel váltakozó farmvidék, *Kempen* (Mezőség) központjába, *Turnhout* városába.

A negyvenezres település kulturális, oktatási és ipari központ. Két színházzal, nyolc mozival, negyven iskolával dicsekedhet, a kétévente megtartott vígjáték-fesztivál, bohóctalálkozók, nyaranta utcai performanszok színtere. Tizenkét szálloda és negyvenkét étterem fogadja a vendégeit. Hagyománya van a textil- és papíriparnak, illetve a játékkártya-gyártásnak. A három évszázada manufaktúráként indult *Cartamundi* Európa legnagyobb szakvállalatává fejlődött Kártyamúzeuma is van egy régi nyomda épületében.

A bőséges kínálatból a mi érdeklődésünket a brabanti hercegek 12. században épült kastélya keltette fel. Ugyanis a széles vizesárokka körülvevett, négyszögű erősség 1546 és 56 között *Habsburg Mária* – itteni nevén: *Magyarországi Mária* –, Németalföld kormányzójának a székhelye volt. *V. Károly* német-római császár és *Ferdinánd* császár és király húga, a mohácsi csatában elesett *II. (Jagelló) Lajos* magyar és cseh király özvegye 25 éves korában kapta meg bátyjától, *V. Károlytól* a kinevezését. 1531. január 3-án vette át a kormányzói méltóságot, amit 25 éven át töltött be. Máriának ugyan komoly ellenérzései voltak, de alávetette magát a dinasztia érdekeinek, zokszó nélkül elfoglalta új helyét. A korábban lutheránusság gyanújába keveredett Mária lecsendesítette a reformáció keltette lázongásokat, vallási türelme és a művészetek pártolása révén népszerű lett a távoli tartományban. Magyar kapcsolatai nem szakadtak meg: egy ideig udvarában élt a váradi káptalani iskolában nevelkedett, később esztergomi érseki méltóságra emelkedett *Oláh Miklós*.

Kávéház Belgium és Hollandia határán. Nem kérnek útlevelet

A hollandiai Nassau területén 22 Hertoghoz tartozó „belga sziget” és azokon belül – belga felségterületen – újabb, 8 „holland sziget” létezik

Mária megszilárdította a tartományok központosított igazgatását, a helyi arisztokráciára támaszkodva, de a Habsburg-ház érdekeit képviselve. Fejlesztette a kereskedelmet, utakat építtetett. Kormányzása alatt Antwerpen Európa legnagyobb kikötővárosává fejlődött. 1555-ben *V. Károly* példáját követve ő is lemondott, és Spanyolországba vonult vissza.

Oláh Miklós Mária királyné személyi titkáraként kapcsolatba került kora több neves humanista tudósával, közöttük *Rotterdami Erasmusszal*, amiről fennmaradt levelezése tanúskodik. Amikor megpróbálta Mária udvarába hívni, az uralkodó hatalmas könyvtára mellett jó magyar boraival is csalogatta a nagytudományú férfiút. Ez idő alatt írta meg magyar történeti munkájának bevezető részét, a *Hungáriát* (az ország részletes földrajzi és gazdasági leírását is tartalmazza), valamint műve második részét, az *Attilát*, a hun történet összefoglalását.

Exklávék és/vagy enklávék

Turnhout tőzszomszédja Belgium és Hollandia határán *Baarle* szíami ikerváros. Bár elméletileg kettő van belőlük: belga oldalon *Baarle-Hertog*, holland oldalon meg *Baarle-Nassau*, elválaszthatatlanul összenőttek. A hollandiai Nassau területén 22 Hertoghoz tartozó „belga sziget” és azokon belül – belga felségterületen – újabb, 8 „holland sziget” létezik. Csúpn nézőpont kérdése, melyik ex-, és melyik enklávé közülük...

A bonyolult rendszer *Breda* urai és *Brabant* hercegei közötti középkori szerződések és földcserék eredményeként maradt fenn 1198 óta. Igaz, akkor még nem létezett se Hollandia, se Belgium, s csúpn a két független állam kialakulása után, az 1843-ban megkötött maastrichti szerződésben rögzítették a határokat – a korabeli birtokviszonyokat tükröző telekkönyvi bejegyzések alapján! Így alakulhatott ki ez a bonyolult területi képződmény, a holland *Baarle-Nassau* területén flamand, azokon belül holland szigetekkel. Nem csak a két hatalom döntése volt ez, a lakosok is ragaszkodtak ahhoz, hogy holland vagy belga állampolgárok legyenek. A legnagyobb belga enklávé is csak néhány hektárnyi, a legkisebb pedig két-háromszáz négyzetméterre „rúg”, s csúpn egy vagy két porta tartozik Belgiumhoz...

Az ikerváros utcáin barangolva érdekes volt megtapasztalni a település fő turisztikai vonzerejét. Például azt, hogy a kávéház, amelyiknek a teraszára letelepedünk, a határvonalon fekszik, s a pincérnek, valahányszor kiszolgál bennünket, át kell lépnie a gránicot. Van, ahol fehérre festett keresztjek jelölik az úttesten a határvonalat, másutt eltérő színű kövezet. A helyzet ott egyértelmű, ahol az utca jobb oldala belga, bal oldala holland terület. Ahol ugyanazon az oldalon keverednek, ott a házszámok eltérő formájából és színéből tudható, ki, melyik országban lakik. A legpikánsabbak azok a házak, amelyeknek a tengelyében halad át a határvonal. Mondjuk, a gyerekszoba „itt” van, az ebédlő meg „ott”. Egy jó humorérzékkel megáldott férfiú a hitvesi ágyat a határra helyezte. Ha akar valamit a nejétől, útlevél és vámvizsgálat nélkül átgurulhat a másik országba...

E kesze-kuszaság számos jogi és adminisztratív bonyodalom okozója. Legutóbb a két ország rendőrei vitatták, hogy egy „határesetben” melyikük illetékes a nyomozást lefolytatni. Két évtizede ért véget egy százéves per: jogerős döntéssel a kormányközi bizottság Belgiumnak adott egy parcellányi kaszálót. Egyébként az ikerváros 2014-re szóló közös évkönyvében olvastam, hogy *Leo van Tilburg* belga és *Vincent Braam* holland polgármester ésszerű munkamegosztás alapján, mindenben egyeztetve közigazgatja a maga és a szomszédja települését. Az már nem fordulhat elő, mint ami néhány évtizede, hogy a „kétlaki lakások” leleményes tulajdonosai mind a két irányba kijáratot nyitottak, s mindig azt a kaput használták, amelyik a kevesebb adót igénylő országra szolgált...

Közös belga-holland üzletkötő ház. Árveréseket tartanak benne

Altfatter Zoltán Ferenc, Szatmár megye alprefektusa

Érdemes volt elvállalni

Jó két éven át nem volt magyar alprefektusa Szatmárnak, egy olyan megyének, ahol a lakosság közel 40 százaléka magyar. Hogy mennyire szükség lett volna erre, már csak a demokratikus elvek betartása miatt is, ez az alábbi beszélgetésből is kiderül. ALTFATTER ZOLTÁN FERENCET az RMDSZ kormányra kerülése után nevezték ki tavasszal, s az azóta eltelt rövid idő alatt is bebizonyosodott, hogy a kormánybiztosi hivatalban is fontos az arányos képviselet. SIKE LAJOS interjúja.

Mikor kinevezték, kvalitásai közt elsőnek említették szakmaiságát és jó kommunikációs készségét, ami ezen a poszton fölötté fontos. Honnan került a megye házába?

A helyi adók hivatalában dolgoztam, mint főtanácsadó. Ami önmagában is feltételezi, hogy nemcsak jogi, de közgazdasági ismeretekkel is rendelkezem. Szóval két egyetemet végeztem, mert úgy éreztem, hogy szükségem van rá, ha nem akarok egy szintem megrekedni. Kiderült, jól döntöttem, mert alprefektusként is mindkét végzettségem előnyömre válik, természetesen első helyen a jogi ismeretek.

Mi a hatásköre az alprefektusnak, milyen területeket bíztak Önre, egyáltalán meg van ez határozva?

Hogyne. Fontosabb feladataimat a törvény is meghatározza. Először is a megyei földviszsaadó bizottság titkára vagyok, ami a rendszerváltás után huszonöt évvel is elegendő munkát ad. Annyi más mellett az idősök problémája is rám tartozik. Én felelek az útlevel-ügyekért, felügyelem az autóbeírásokat és a gépkocsivezetési igazolványok kiadását.

Nem hivatalos feladatom, de fontos része munkámnak a társadalmi párbeszéd, a különböző egyeztetések, az elvtelen viták és konfliktusok megelőzése. S akkor még nem

● **Kilencven százalékban olyan, főleg idősebb magyarok keresnek meg, akik már csak életkoruk és helyzetük miatt sem beszélnek jól románul**

is soroltam fel mindent, hisz az élet bőségesen ad témát. Például a lakossági meghallgatások, amelyeket hetente tartok. Ezek által hiteles képet kapok a lakosságot foglalkoztató problémákról. Ezért igyekszem mindig pontosan megtartani, s amennyiben lehet, kellő időt szakítani rá, hogy mindenkit meghallgassak. Kilencven százalékban olyan, főleg idősebb magyarok keresnek meg, akik már csak életkoruk és helyzetük miatt sem beszélnek jól románul. Például olyan nagyobb magyar közösségben élnek, ahol csak ritkán használják a román nyelvet. Van, aki meg is mondja, azért jött hozzám, mert velem jobban megérti magát, részletesebben kifejtheti véleményét, előadhatja problémáját. Meltánytalan, sőt megalázó lenne ezeket az idős embereket kioktatni, hogy miért nem tanultak meg románul. Olykor eszembe jut, vajon hányszor kerültek az életben olyan helyzetbe, amikor nem volt lehetőségük anyanyelvükön előadni gondjaikat és sérelmeiket. Ezért is fontos, hogy mindenütt legyen képviseltünk, s ne engedjük, hogy innen is, onnan is kiszorítsanak bennünket...

...miként a városvezetésből. Mert szégyen és gyalázat, hogy a negyvenézer magyart számláló Szatmárnémetinek most sincs magyar alpolgármestere, pedig még a vatrás időszakban is volt. De menjünk tovább. A helyi lapokban olvasom, a lakossági meg-

hallgatásokon az egyik fő probléma továbbra is a föld.

Ennek oka elsősorban az, hogy egy évig gyakorlatilag állt az ilyen vitás ügyek rendezése. Ennyi időt kaptak az önkormányzatok, hogy a tényleges helyzet alapján pontos kimutatást és térképet készítsenek a hatáskörükben lévő földek tulajdonosi állapotáról, hogy aztán tisztán lássuk a valós helyzetet: hol van plusz, hol van mínusz. Ez a munka csak nemrég fejeződött be, minek nyomán újraindult a függőben lévő földügyek rendezése. Az elmúlt napokban néhány ügyet már megoldottunk, ami azt bizonyítja, helyes volt az egyéves moratórium. A meghallgatásokon másik gyakori téma ezekben a hetekben a nyugdíjjal kapcsolatos problémák. Mint ismert, pár éve egy törvény hibás értelmezése miatt sokan több nyugdíjat kaptak, mint amennyi járt volna. Most a különbséget vissza kell fizetniük. Nálunk Szatmár megyében eddig több mint száz ilyen személlyel találkoztunk. Nincs hatáskörünk ahhoz, hogy ezt semmissé nyilvánítsuk, de ahhoz tanácsokat adhatunk hogyan tehetik könnyebbé a visszafizetést. Egyébként, mint tapasztaljuk a kormány is igyekszik elviselhetőbbé tenni az ilyen nyugdíjasok helyzetét. Az RMDSZ javaslatára törvénymódosítás jelent meg, hogy a kisnyugdíjú volt tévész-tagokat mentsék fel a visszatérítés alól.

A prefektúra az önkormányzatoktól is átvállal feladatokat. Mi másnak véljük azt, amikor az önök intézménye a sajtón át hívja fel a lakosság figyelmét, hogy szárazságban ne rakjanak tüzet a határban, a tarlót ne égessék le, mert ezzel károkat okoznak az állat- és növényvilágban. Vagy takarítsák ki az árkot, hogy ott folyjon a víz, ahol folynia kell, ne az úttesten, vagy a gazdák kertjében. Mindez az önkormányzatok feladata volna, amit egyébként szabályoznak a vonatkozó törvények. Nem arról van itt szó, hogy

Altfatter Zoltán Ferenc: Újraindult a függőben lévő földügyek rendezése

a helyhatóságok nem tesznek eleget az előírásoknak, holott elsősorban az ő érdekük volna, hogy ne legyen tűz vagy árvíz saját területükön?

Felvetése érdekes, de csak részben igaz. Az önkormányzatokkal kapcsolatos megjegyzései többé-kevésbé megfelelnek a valóságnak, vannak települések, melynek vezetői jól ellátják feladataikat, mások kevésbé. A mi esetünkben nem arról van szó, hogy rátelepszünk az önkormányzatokra és hatásköröket vennénk el tőlük. Inkább arról, hogy ezek a területek a prefektúra kompetenciáját is érintik, amennyiben a prefektus a megyei katasztrófavédelem elnöke. Ebből következik: érdekünk, hogy az említett területeken is jól menjen a dolgok, lehetőleg megelőzzük a bajt, ne legyen tűz, árvíz, más szerencsétlenség. Többek között ezt szolgálják a sajtóban közölt felhívásaink is. Próbálunk minden esz-közzel hatni a lakosságra.

Meglepő, hogy ezekben a dolgokban milyen nehezen lépünk előre. Az Avasban jártam egy osztrák vendéggel, aki némi iróniával dicsérte, hogy a külföldön keresett pénzből milyen

kacsalábon forgó palotákat építenek az itteniek, ám azt sem hagyta szó nélkül, hogy a legtöbb előtt az árkok gondozatlanok és tele vannak szeméttel. Egyszerűen nem értette: miként lehetséges ez? Nem találtunk rá mást választ, mint azt, hogy nyugaton szigorúan megbüntetik, ha nem a kijelölt helyre teszi, mi meg engedékenyek vagyunk. Ezért a derék avasiak külföldön az ottani szokásokhoz, hazájukban pedig az itthoniakhoz igazodnak.

Ez nálunk sem mindenütt így van, a Nagykároly környéki sváb falvakban mindig tiszták az árkok és virágok nyílnak a házak előtt. Úgy látszik, kell egy idő, amíg bizonyos jó szokások tartósan meggyökeresednek. Ám, ha arra gondol: a helyhatóságoknak megvannak a törvényes eszközeik, hogy ezt a folyamatot meggyorsítsák, akkor igaza van. Egyik feladatunk, hogy ezt számon kérjük a helyhatóságoktól. Elvégre a törvényesség minden területen kötelező.

Akkor hadd mondjak mást. Falun lévő szőlőmhöz, Muzsalytól a rövidebb utat választva úgy szoktam kijárni, hogy a Tálna folyócska pallóján is át kell egyensúlyozzak. Nem ez okoz gondot, hanem az, hogy a Tálna medre gyakran olyan erőteljesen cefreszagú, hogy az ember szinte berúg, mire átér. Szigorú törvények védik az élővizeket mindenféle szennyezéstől, de itt a Tálna és Túr mentén még most sem tartja be minden pálinkafőzős!

A környezetvédelmi hatóság dolga ezt ellenőrizni és számon kérni, de szükség esetén mi is beavatkozhatunk. Ám eddig, tudomásom szerint egyetlen panasz sem érkezett amióta itt vagyok. Ez azzal is magyarázható, hogy a nyár a pálinkafőzésnél is szünet. A sajtón át is bátorítanám a lakosságot, ne legyen elnéző, ha a helyi szervek nem intézkednek, jelentse a prefektúrának az efféle szennyezéseket is, elvégre a folyóvizek tisztasága mindannyiunk érdeke. Az élővizek szándékos szennyezéséért kemény büntetések szabhatók ki. Ha élénk kerülnek ilyen ügyek, nem leszünk elnézőek. Egyébként mind jobban figyelünk a környezetvédelmi törvények betartására is, amit

tényekkel is tudunk igazolni. Nem állunk azok mellé, akik elnézőek és engedékenyek, még kevésbé, akik tudatosan rombolják a természetet.

A tavaly súlyos támadások érték az egyik leghatékonyabb természetvédő szervezetet, az Erdélyi Kárpát Egyesületet, mely a megye legnagyobb természetvédelmi övezetének, a Túrmentének a felügyelője. Az ok az volt, hogy az EKE nem adott építési engedélyt a védett területre, amit egy időben többen is kértek. A megyei tanács egyik vezetője, nem ismerve a természetvédők jogkörét és a vonatkozó törvényeket, a kérelmezők mellé állt, nyilvánosan elmarasztalva az egyesületet. A vitának a prefektúra vetett véget, amikor a természetvédők mellé állt.

Hallottam az ügyről, bár a részleteket nem ismerem. Ám azt tudom, hogy a természetvédelem területén az is sok vitát okoz, hogy az érintett gazdák nem teszik le időben a védettség kárpótlását igénylő kérvényeket. Mert az állam jelentős kárpótlás fizet azoknak, akiknek földjük van a védett területen és nem változtathatják meg annak rendeltetését. Mondjuk a legelőt vagy kaszálót nem szánthatják fel, hogy búzát vagy kukoricát termesszenek benne. Nem mondhatok mást, mint azt, hogy tessék igényelni a kárpótlást. Ha úgy tetszik, a törvényes utat választani, ne az akadémikuskodást és a jelentgetést.

Pár hónap után van már valamilyen sikerélménye, ami nyomán azt mondhatja: ezzel érdemes volt foglalkozni!

Hogyne, jó érzéssel tölt el, hogy több idős embernek nem csak tanácsokat adhattam, de konkrétan is segíthettem régóta húzódó ügynek megoldásában. Legnagyobb elégtétel mégis az volt számomra, hogy felügyeletünk mellett, visszaélések nélkül, sikeresen lebonyolítottuk Szatmár megyében az EP-választásokat. Nekem külön öröm volt, hogy azok, akiknek bizalmából kormánybiztos lehetek, az átlagnál is nagyobb számban szavaztak. Ilyenkor csakugyan átérzem, hogy érdemes volt elvállalni ezt a feladatot.

A SZERZŐ FELVÉTELEI

Az élővizek szándékos szennyezéséért kemény büntetések szabhatók ki. Ha élénk kerülnek ilyen ügyek, nem leszünk elnézőek

A jazz színe: vörös

A partiumi New Orleans – mit szólnának hozzá, ha a Pece-parti Párizs vagy a Szecesszió városa mellé ez is felsorakozna Nagyvárad ragadványnevei közé? Én örülnék neki, hisz Boris Vian óta tudjuk, „csak két dolog van: a szerelem, mindenfajta szerelem a csinos lányokkal, meg a New Orleans-i muzika vagy a Duke Ellington-féle.” Honnan jut ilyesmi az eszembe? A Red Fiction nevű, alig létező zenekar egy órácskára elhittette velem, hogy lehet még a Körös a Balkán Mississippije, de sajnos, mint kiderült, a folytatás messze nem biztos. Szóval a felvétel bőszen ellenzőinek sem kell aggódniuk, feltehetően a jó öreg Váradon minden marad a régiben. TASNÁDI-SÁHY PÉTER írása.

Red Fiction – vörös képzelgés, a név nem feltétlenül ártatlan szórakozást ígér, főleg ha tudni, jazzről, bluesról van szó: harcedzett éjszakai pillangóra asszociálna az ember érdesre dohányozott hanggal, mögötte inas, sebhelyes arcú férfiak a hangszereknél. Hamar kiderül, ez most nem az koncert: ártatlan arcú fiúk, lányok izgulnak a színpadon, már amennyi látszik belőlük, hiszen ügyesen elbújtak az indokolatlanul magasra állított kottaállványok mögött. Nem igazán érzik otthon magukat rivaldafényben, biztos, ami biztos, meghúzódnak inkább egy-egy löllásban. Aztán elkezdene zenélni, és az ember nem érti, mi a fene történik. Jazz covereket (ismert jazz, blues, funk számokat saját, jazzes feldolgozásban) játszanak, nem is akár-hogy. Senki sem gondolná, hogy először lépnek közönség elé ebben a felállásban. Pontosabban senki sem gondolkodik ilyesmin, mindenki élvezi a zenét, és a kontrasztot, amit a színpadképpel együtt kiad: gonosz manók porlasztott jazz bandet keverték egy kezdő iskolazenekar zabpelyhébe, azok pedig megtálo-sodtak tőle. A két lány, Szabó Éva és Nagy Babos Rebeka végig változtatják egymást, hol egyik, hol másik énekel, kár, hogy csak a ráadás *Pocsolyába léptem* alatt mutatják

Szabó Éva és Nagy Babos Rebeka

Még szokatlan a rivaldafény

meg, mit tudnak együtt, hiszen ez ám a vircsaft. Ekkorra már a gitáros Ungvári Oszkár is feláll a székről, ha a Moszkva Kávézót sújtó este tízes csendrendelet nem fogja meg őket, még két szám, és talán a löllásokat is szépen lehajigálják a színpadról... Mondjuk, ha én lennék a szomszéd, kivételesen azért tennék feljelentést, hogy idejekorán abbahagyták.

A taps elültével azonnal rohannak a V.I.P szobába, hogy meginterjúvoljam őket, de senkit nem találok. Már kint kortyolják az első sört a haverokkal a pultnál, azonnal elfelejtik, hogy ma este igenis ők

a sztárok. Aztán valahogy négyet mégis sikerül elkapnom a hétből: a két énekes lányt, Évit és Rebit, valamint két fiút, Jonathánt, aki a klarinét, illetve szaxi mögül folyton sutyorgott a többieknek, illetve a már említett gitárost, Oszkárt. Mondjuk úgy, nem gyakorlott alanyok, azonnal elfelejtik a diktafont, nem interjút adnak, hanem beszélgetnek, olykor egy-egy kérdésnél még vitáznak is kicsit. Visszahallgatva elgondolkodom, hogy kéne ebben rendet vágni, aztán rájövök: minek is kéne?

Miért éppen a jazz? Először a kezdetekről kérdezek. „Igazából úgy indult, hogy az egyetemem, kábé három éve, kellett valamit csinálni jazz vizsgára, és akkor mi elkezdünk együtt dolgozni az Évivel, ő kántón volt, én meg klarinéton, – kezd bele Jonathán. – A bőgős sráccal, Flaviuval pedig utcazenéltem, itt Váradon, egy évet meg Félixen is, hogy egy kis zsebpénzhez jussunk. De Red Fiction, ezen a néven egy éve van, első körben hármunkból állt.” „Igen, mi pedig a Rebivel lakótársak vagyunk – veszi át a szót Évi – ő mondjuk, reklámszakon van, de ott-hon Kézdivásárhelyen a *Silver Proof* nevű zenekarban énekel, neki pedig Oszkár évfolyamtársa, és dolgoztak már együtt, így jött össze az egész.”

„Rebivel sajnos nem a zene irányába mentünk, hanem csak úgy otthon maguknak kezdtük el. Én például életemben először énekeltem közönség előtt,” – szabadkozik Oszkár, de Jonathán azonnal megnyugtatta, a fentiekből ma este semmi sem érződött.

Mint kiderül, a tulajdonképpen nem is létező együttes nevét Jonathán adta, ő egyébként is hangadónak tűnik a csapatban: „A fikciót mindenképpen akartam, hogy benne legyen, mert ugye legtöbbször jazz coverekből indulunk ki, de aztán telepokoljuk őket mindenféle mással is. A red az meg csak jött, egyrészt valahogy illett Évihez, meg azt hiszem a jazznek is talán ez a színe.”

Ekkor jövök rá, hogy mit furcsállok a kezdetektől fogva: itt van hét, Váradon összekuszálódott huszoneves kölkök, és pont jazzt kezdenek játszani. Miért ez érdekli őket, és nem a rock, a pop vagy a rap? Évi, akit mondjuk tény, hogy a hangja is erre predesztinál, messze nem csodálkozik ezen: „Nem tudom, én amióta az eszemet tudom, ezt hallgatom, egészen kicsi korom óta, teljesen egyértelműen ebbe az irányba megyek.”

„Talán észrevetted, hogy igazából két részből áll össze a zenei világunk, az egyik az valóban a jazz, és a szonon, ami egyértelműen Évi világa, a hangjához is ez illik a legjobban, a másik viszont kicsit funkysabb, uptempós történet, amit azt hiszem inkább mi hoztunk Rebivel. Viszont ez a két világ úgy tűnik, szépen tud keveredni.” – teszi hozzá Oszkár, némileg hazabeszélve.

Oszkár az egyetlen váradi a bandából, ezért elsősorban őt kérdezem, hogy látja a váradi zenei életet, mivel én személy szerint nem tudok nagy pezsgésről, de lehet, csak nem mozgok megfelelő körökben. „Tényleg nehézkesen indul itt minden, kicsi is a város ahhoz, hogy állandó közönség legyen. Ennek ellenére egyre több a fiatal együttes. Én mondjuk, nagyon szeretném, ha beindulna valami, mert az az álomom, hogy zenélhessek. De van nagyjából a Moszkva, meg fesztiválok esetén néha máshol is valami,” – igazolja gyanúmat az ifjú gitáros.

A két vokalista, Éva és Rebeka között Ary Jonathán és Ungvári Oszkár koncert után a Moszkvában

Mindenki szétszéled „Ugye volt egy ideig a Posticumnak a Jazz fesztiválja, oda minden évben elmentünk, jókat buliztunk, de azon kívül semmi, – erősít rá a hallottakra Jonathán. – Ha Adélka (*a Moszkva eseményszervezője – a szerk.*) nem zaklat, hogy ha már itt évek óta kerülgetjük egymást, hozzunk is össze valamit, akkor ez a formáció sem született volna meg.

Mikor a jövőről kérdezem őket, csak hümmögnek. Évi szerint arra volt elég az eddig eltelt idő, hogy éppen csak valami elinduljon, Oszkár pedig morog, hogy tervek bizony lennének, de mindenki szétszéled. Évi és Jonathán végeztek, előbbi Pest felé veszi az irányt. „Egyelőre dolgozni szeretnék, mindegy, hogy mit, aztán meg valahogy be szeretnék jutni jazz tanszakra.” Jonathán előtt pillanatnyilag elég jól látszik a pálya következő szakasza, októbertől Erasmus-ösztöndíjjal Pármába megy, egy jó nevű konzervatóriumba, tehát a Red Fiction emiatt 10 hónapot mindenképpen szünetel, de mint mondják, addig még pár koncert összejöhet, aztán pedig ki tudja.

Eszembe jut, hogy néhány héttel korábban egy Nat Osborn nevű newyorki sráccal beszélgettem

ugyanitt, aki hihetetlenül tudatosan tudta vázolni, miként lehet eljutni a csúcsra ebben a szakmában. Érdekesnek tartom megkérdezni: láthat-e jövőt egy romániai fiatal a zenélésben? „Igen persze, a lényeg, hogy el tudd adni magad” – vágja rá Jonathán, némileg az osborni tanokat visszahangozva, de Oszkár, a beszélgetés során immár megszokott módon pesszimistább: „Azért nem csak ezen múlik, rétegzeneét játszottunk egy kis országban, nem igazán van piac, főleg, ha összehasonlítod az angol nyelvterületekkel. Mondom ezt úgy, hogy nem szeretem a nagy változásokat, nem akarok messzire menni, jó lenne Romániában vagy Magyarországon is érvényesülni valahogy. Én szeretem az itteni életet, de azt látom, ha meg akarok valósítani valamit, valószínűleg ki kell lépnem a komfortzónámból.”

Jonathán erre kifejti, hogy Temesváron, Kolozsváron, Bukarestben igenis van piaca annak, amit csinálnak, de láthatóan nem győzi meg teljesen a kollégát.

„Lehet, hogy pont azért jött most ez ilyen jól össze, mert mindnyájan megyünk el, és négy év szerencsétlenkedés után éreztük, hogy zárás-képpen kéne csinálni valami jót. Az a baj, hogy valahogy nem volt olyan közeg, amiben időben egymásra találunk, de hát most már ez van” – zárja le a beszélgetést Évi, én pedig előveszem a fényképezőgépet, hogy dokumentáljam a reméljük még sokszor visszatérő pillanatot, amikor legalább ez a négy ember egy asztalnál ül. Még akkor is, ha közben kilépnek a komfortzónájukból, és egyúttal sajátos a miénkből is.

Ungvári Oszkár gitáros: „Rétegzeneét játszottunk egy kis országban”

A SZERZŐ FELVÉTELEI

Red Fiction

Szabó Éva, Nagy Babos Rebeka – vokál
Varady Henrietta – billentyű
Ungvári Oszkár – gitár
Flaviu Seretoc – nagybőgő
Szűz Alex – dob
Ary Jonathán – klarinét, szaxofon

Többsnyelvűség egykor és most

Ahogy számos más erdélyi városban, ahol a románság többséget alkot, úgy Kolozsváron sem természetes ma a többsnyelvű feliratozás. A kérdésre érzékeny szemek szinte mindenhol hiányolhatják a magyar nyelvet a 16 százalékos kisebbségi jelenlét ellenére, és ez nem csak a magánvállalkozásokra áll, hanem gyakran az önkormányzat által fenntartott intézmények felirataira is. A város képe rengeteget változott az elmúlt száz évben, a folyamatot KUSTÁN MAGYARI ATTILA összegezte fiatal történészek munkája mentén.

Az Igen, tessék! mozgalom nemrég a város többsnyelvűségét szemléltető, évszázados visszatekintésre vállalkozó kiállítást szervezett Kolozsvár főterén, ahol az érdeklődők megtekinthették, a különböző történelmi korokban milyen pozitív példákat találni a békés együttélésre román, magyar, zsidó részről egyaránt. A kiállítás célja a jó példák felsorakoztatása volt, így teljes kép nem rajzolódott ki, ezért arra vállalkoztunk, hogy az anyagot összeállító történészeket felkeresve leírjuk, milyen hangulat, törvénykezés uralta a korszakokat a dualizmustól napjainkig. A témát a kiállítás mellett az Acum-Most anonim szervezet akciója is aktuálissá teszi, miután néhány na-

Kétnyelvű Bolyai emléktábla az ötvenes évekből

pig Kolozsvár Torda felőli bejáratánál a román mellé magyar és német helységnévtáblát helyeztek el. A feliratokat két nappal később ismeretlenek eltávolították.

háromnyelvű hivatali nyelvhasználat bizonyos elemei a királyi biztos feloszlásáig fennmaradtak, de ettől kezdődően a magyar nyelv térhódítása egyre inkább nyilvánvalóvá vált.

1972-től már nem is csináltak többet titkot belőle, hogy Románia nemzet-állam, ahol a kisebbségek asszimilációja megkövetelt és elkerülhetetlen

Az elsikkadó többsnyelvűség kora A kiegyezést követően a nyelvhasználat egyike volt az országot érintő legkényesebb kérdéseknek, magyarázza Fazakas László történész. A törvényhatóságokon mindhárom nyelvet használták, a magyar és román mellett a németet is. Az átmeneti időben, a nemzetiségi törvény elfogadása előtt a kormány nagyon óvatos volt, de az „oszthatatlan egységes magyar nemzetet” kimondó törvény változtatott az addig sajátos erdélyi állapotokon, ez pedig vitathatatlanul rontott a románok és szászok nyelvhasználati helyzetén. 1869-ben feloszlatták az erdélyi Főkormányshéket, ami azt jelentette, hogy a törvényhatóságoknak ügyeik rendezésében most már a minisztériumokhoz kellett fordulniuk, ez viszont még nem jelentette az erdélyi nyelvhasználati szokásjog végleges eltűnését, hiszen egyes erdélyi hatóságok ezután is német és román nyelven küldték fel jelentéseiket a királyi biztosnak, továbbá Hunyad, Belső-Szolnok megyék, valamint Naszód és Fogaras vidéke és a szász törvényhatóságok jegyzőkönyvi nyelve a román, illetve a német maradt. A

Kolozsvár, Cluj-Kolozsvár, Cluj 1918 karácsonyától Kolozsváron magyar impérium már nem létezett, a hatalmat fokozatosan a román állam kezdte el gyakorolni, Kolozsvár azonban – sok erdélyi városhoz hasonlóan – magyar többségű maradt. Szabó Csongor felvázolja, a város etnikai összetétele miatt is a magyar nyelv meghatározó maradt Kolozsváron, főleg az 1920-as években. A korabeli képeslapokon román és magyar nyelvű feliratok szerepelnek, emellett a héber és a német nyelv használata is számottevő. Érdekes eset a Kolozsvári Kereskedelmi és Iparkamara helyzete, ahol a jegyzőkönyveket 1926-ig román és magyar nyelven is vezették.

1926-tól Kolozsváron lehet használni a magyar nyelvet a közigazgatásban, azonban nem minden esetben bírálják el az ilyen beadványokat. 1937-től korlátozzák még nagyobb mértékben a kisebbségi nyelvhasználatot, az elnevezéseket, cégneveket csak román nyelven lehet használni. Ezek a hivatalos nyelvhasználatra vonatkoznak: sajtóorgánumok ugyan megjelenhettek anyanyelven, a település megnevezésekor azonban a Cluj-

A kolozsvári magyar színház régi plakátjai

Ügyeljen a címre!

Oradea-Mare,
Str. Nic. Jorga
(Zöldfa-u.) 19.

Berkovitsné

בשר ארטה vendéglő-
jét keithelvi-éggel ki-
bővítette. Ismert első-
rend konyha. Mérsé-
kolt árak!

Figyelem!

ארטה בשר
étterem.

Özv. Grosz Adolfné,
Oradea Mare, Str. Ni-
colai Jorga 10 (Zöldfa-
utca) az udvarban. La-
kodalmak és abonensek
rendezését vállalja.
Izleles konyha. Olcsó
árak.

Intel. Igens fiatalok bar-
gyakornoknak felvétetik,
Schmidt és Wohl épületfa-
kereskedő cégénél. 9621

נעדרטע יידישע הויפערונג

בעקק-קאפפער

דען נור דיעזער אונט פערלאסליך בשר און
פאן פאדערליכע קוואליטעט
יעדע אנדערע צאנאווע ווייזן זאט מיט דען ווארט
צוריק — און קאפפער נור **בעקק-קאפפער**
ווייל דיעזער יידישע פארקויפט אונט און
אין אינטערעסאנטע מיניע גלויבענע
ברודער!

sakis ezen
o b o z o k

jelzéssel ellátott
tartalmazza a
beli jó minőségű
KÁVÉT

ol nagyterekednél nem kapható, oda küldünk
kereskedőnek és magánfogyasztóknak po-
stacsomagot. Kérlek ártogyzást.

Kolozsvár volt használatos, 1937-től pedig csak a Cluj.

Az 1940-44 közti években aztán ismét a magyar állam részét képezte a város, így ekkor újra dominánssá vált a magyar nyelv, a korábbi román utca- és térneveket vissza-, vagy újramagyarosították (például a Mátyás-szoborra visszakérül a MÁTYÁS KIRÁLY felirat, a mai Horea utcát Horthy Miklósról nevezik át, míg a román hatalom alatt Ferdinánd király volt a neve).

A sötét korszak Az első időszakban még volt ok a bizakodásra Takács Kincső-Eszter szerint, az erdélyi magyarság képviselőitől önként vállalkozó Magyar Népi Szövetség és a Román Kommunista Párt között az együttműködés jegyében egy sor hangzatos elvárás és ígéret fogalmazódott meg, mint például a magyar anyanyelv hivatalos nyelvként való elismerése Erdélyben, a magyar nyelvű oktatás biztosítása az elemi iskolától az egyetemig.

Hatalmas fordulópontra volt az erdélyi magyarság életében '56, utána Gheorghiu-Dej haláláig, 1965-ig több megtorlási hullám is végigsöpört az erdélyi magyarok fölött. A magyar egyenlő lett a szeparatizmussal és a nacionalizmussal, ez volt az az időszak is, amikor megtörtént a máig fáj-

Héber és magyar sajtóreklámok régi váradi napilapban

Folyamatosan csökkent a trikolóra mázolt padok és kukák száma, ugyanakkor beindult a gazdasági élénkülés, ami általában felelteti a nacionalista érzéseket

Kétnyelvű munkás jókívánság

lalt egyetem-összevonás, a Babeşből és a Bolyaiból közös felsőoktatási intézmény lett.

A Ceauşescu éra első hét éve egy nyitottabb korszak volt, létrehozták a Kritérium Kiadót, a Román Televízió nemzeti adását, de ezek nem sokat javítottak az általános kisebbségi helyzeten. Ekkor indultak meg a nagy betelepítési hullámok az iparosítás jegyében, 1972-től aztán már nem is csináltak többet titkot belőle, hogy Románia nemzetállam, ahol a kisebbségek asszimilációja megkövetelt és elkerülhetetlen. Az addigi hézagos többnyelvűség a nyolcvanas évektől aztán szinte teljesen eltűnt, a települések magyar neveit kivonták a forgalomból.

Erőtlen hangok Ebben a korszakban nyilván voltak elvárásai a magyarságnak, a kérdés inkább az volt, hogy ezeket mennyire tudják publikusan hangoztatni. '56-ban sokan voltak, akik lehetőséget láttak a magyarországi eseményekben, de erre nagyon durva megtorlással válaszolt a hatalom. Utána sokáig nem lehetett megszólalni, a hetvenes évektől viszont egyre többen hangot adtak a panaszainak. Szamizdat kiadványok láttak napvilágot, a disszidensek is próbáltak elérni valamiféle változást, de fontos emléteni Király Károlyt vagy Takács Lajost,

a Nemzetiségi Minisztérium egykori államtitkárát (1947-1948), akik a hetvenes évek végén levélben, szóban intéztek felhívást a párthoz, többek között a magyar nyelv használatáért az oktatásban, a közigazgatásban. Ezek az egyéni megnyilvánulások, a szamizdat kiadványok, az értelmiségi vitakörök, levelek konkrét eredménnyel nem jártak, legalábbis nem azzal, amit elérni szándékoztak, de mégis fontos, hogy voltak hangok, akik mertek felszólalni, harcoltak az anyanyelv szabad használatáért, azért, hogy a magyar gyerekek magyarul tanulhassanak, egyáltalán merjenek megszólalni az utcán.

Funarizmus és fellélegzés A rendszerváltás utáni első évek kapcsán Fodor János arról számolt be, hogy Kolozsváron olyan diskurzus indult be, amelyik közelítette a román és magyar közösséget. Sor került békeünnepre is, amely a párbeszédet kínálta gyanakvás helyett, tárgyalásokat tartottak a Vatra Românească képviselőivel is, így késleltetve a nacionalista hangulatot.

Amikor viszont Funar lett a polgármester, minden megváltozott, és egészen a bukásáig partizánharc zajlott a magyar érdekekért. Az intézkedések negatívan érintették a magyarságot, a tiltakozások sem hatottak. Megemlíthető viszont, hogy abban az időben az egyetem korábbi rektora, Andrei Marga akadályozta meg a magyar tanszékek elszorítását, de több értelmiségi is hangoztatta, hogy nem a nyelvi különbségek, hanem a nemzeten átívelő szolidaritás a fontos.

Emil Boc jelenlegi polgármester váltotta Funart 2004-ben. Ez egyértelműen a fellélegzés korszakát hozta el, folyamatosan csökkent a trikolóra mázolt padok és kukák száma, ugyanakkor beindult a gazdasági élénkülés, ami általában felelteti a nacionalista érzéseket. A korábban szándékosan legyengített szerveződések és magyar hangok mára közismerten felerősödtek, Kolozsvár pedig pozitív példaként említhető az erdélyi városok között a magyar-román együttélés tekintetében. Az elmúlt évszázad története azonban azt mutatja, hogy az együttélés néha jobb, néha konfliktusos, ezért a párbeszédre, az észérvek felsorakoztatására és a békére így mindig készen kell állni.

Astăzi nu tragem,

S. A. FIBRA ORADEA

astăzi si noi dorim fericitate

Ma nem huzunk,

FIBRA R. T. ORADEA

**ma mi is boldog új-
évet kívánunk**

Ütközők és elkerülők

Látszólag közüti vircsaft, valójában család- és társadalomtörténet Alina Nelega darabja, amely több nemzedék asszonyaival és lányaival mondatja el, mutatja meg, hol és kikkel élünk. Balkáni drámák, katarzisos és kiábrándulások előadása. Parászka Boróka kritikája a román nyelvű marosvásárhelyi előadásról.

A főszerepben
Elena Purea

Sokkolóan üres azon a júniusi estén Marosvásárhely, amelyiken Alina Nelega bemutatójára igyekszünk. A többrendbeli Uniter-díjas szerző-rendező *Dugóban (In trafic)* című darabját olyan városban állították színpadra, amelyben a forgalom szervezetlensége akut, és egyre súlyosabb probléma. Sok városban gond ez, de Marosvásárhelyen túlmutat a tömegközlekedésen. A torlódás, az öntörvényű és indulatos tömeg, a kereszteződésekben kialakuló konfliktusok, a parkolóhelyekért folytatott marakodás, az ökölrázás és nyitott autóablakokon kiszűrődő káromkodások a város napi tapasztalatává váltak. A dugókon mérhető le az, hogyan nem tud egy 19-20. század fordulóján kitalált erdélyi magyar kisváros 21. századi romániai, soknemzetiségű agglomerációként működni.

Ki tudja miért üresek éppen akkor az utak, amikor a Dugóbant készüljük megnézni, a Marosvásárhelyi Nemzeti Színház stúdiójában azonban utolér az az élmény, amelyet a forgalomban e kivételes estén megúsztunk. Dobhártyaszaggató lüktetés fogadja a nézőt, és a stúdióterem puritán beltere, kis emelvény, fogas, székek – lehet külső is, és belső, konkrét és átvitt is az, amit látunk. Minimalista tér és kellékhaszná-

Talán túl sokat markolt a szerző: egyszerre kínált tragi-komédiát, szocio-drámát és krimi, a műfaji sokféleség pedig hol szerencsésen, hol kevésbé szerencsésen találkozott

FOTÓK:
MAROSVÁSÁRHELYI
NEMZETI SZÍNHÁZ

lat – mondanánk (és reménykedünk benne, hogy ez a minimalizmus a koncepcióból és nem a produkcióra számítható pénzhányból fakad).

Sok hárul hát Elena Pureara, a román nyelvű előadás egyetlen szereplőjére, aki sorra viszi színpadra Alina Nelega női karaktereit, egy közüti baleset-büntény érintettjeit, áldozatait, tetteit és szemtanúit. Heroikus munkát végez Purea nem csak azért, mert az előadás egész időtartama alatt színpadon van, beszél, mozog (lendülettel, energikusan), hanem azért is, mert ezek a karakterek árnyalatokban különböznek egymástól. Összeérnek az anyák, a lányok, a csalók és megcsaltak, idős és fiatal nők, magyarázzák, kiegészítik

és ellenpontosítják egymás viselkedését. Gesztusaikban, mondataikban nem csak a kortárs társadalomtörténet van benne, hanem legalább százévnnyi család- és országtörténet is. Az Uniter-díjas darab lajstromozza a jelenségeket, amelyek a mai hazai viszonyokat meghatározzák: a családon belüli erőszak formáit, a munkahelyi terrort, az eladósodást („am rată, am rată” – „hitelem van” ismételt kétségbeesetten az egyik szereplő, ugyanazzal a panaszos hangsúllyal, ahogyan azt néhány nappal korábban a marosvásárhelyi utcán hallottam valakitől), a külföldi vendégmunkát és a hazai korrupciót.

Nehéz egy szálát kiemelni, mi az, ami végigvonul az előadáson, annyi téma, probléma felmerül. Ha mégis választani kellene, a legjelentősebb felvetés az: hogyan zajlik a román társadalom emancipációja, honnan indul a román polgárosodás (onnan, hogy a faluban a villa használata étkezés közben egzotikumnak számít) és meddig jut el (a nyugatos, több nyelvet beszélő kíméletlen haszonelvűségig). Mindennek különös perspektívát ad, hogy Alina Nelega a társadalmi tablót a társadalmi másodvonalból, a nők szempontjából rajzolja meg.

Ez a második ilyen előadás Várasárhelyen, néhány hónappal korábban az örmény családdrámákon keresztül hasonlóval kísérletezett Kincses Réka az Ariel Ifjúsági és

Marosvásárhelyi Nemzeti Színház
Liviu Rebreanu Társulata

Alina Nelega: Dugóban

Rendező Alina Nelega

Díszlet és jelmez: Tiberiu Toitan, Oana Micu

Szereplő: Elena Purea

A Krétakör Göteborgban

A jubiláló Göteborgi Tánc és Színházi Fesztivál (Göteborg Dans & Teater Festival) idei kínálatából SALL LÁSZLÓ elsősorban a Krétakör A Párt című produkciójáról, illetve fogadtatásáról ír.

A fesztivál 20 éves fennállását ünnepli, ám különösebb önünnepeztetés nélkül. A kritikusok nem minden előadást fogadtak nagy lelkesedéssel (így a Krétakört sem!), ám elismerik, voltak fénypontok. Az is egyértelmű, hogy az eltelt húsz év alatt sokat változott a színház, e fogalomkörbe ma már valóban minden belefér. Amit a kezdetekben megcéloztak, az a fesztivál művészeti vezetője, Birgitta Winnbergs-Ryd érdeme, hogy a he-

Gulyás Márton és Tamás Gellért a Krétakörrel beszél

lyi alkotóknak és a nagyközönségnek is betekintést adjanak a nemzetközi kortárs kínálatból.

A fesztivál egyik hangsúlyos előadása a budapesti Krétaköré. Mindenki számára érthetően beszélnek Magyarországról. A Krétakör meghívása és a fesztivál egyik leghangsúlyosabban promotált produkciója egy EU-s projekt keretében van itt. A NXTSTP (nyolc országot átfogó) partnerei: a Kunstenfestivaldesarts (Brüsszel), a Steirischer Herbst (Graz), a Théâtre National de Bordeaux en Aquitaine (Bordeaux), akikkel a Krétakör együttműködött a produkció létrehozásában. Brüsszelben most volt a Krétakör a *The Party*-val (A párt), Bordeaux és Graz ősszel következik. És ezzel vége, mondja Gulyás Márton a társulat ügyvezetője, mert elfogyott a

Gyermekszínházban bemutatott Pentheszileia-programmal. Ez a fajta perspektíva-csere a legnagyobb lehetősége, ugyanakkor a legkényesebb pontja is Nelega előadásának. Az egymásba épülő női karakterek ugyanis csak rögzítik, de pontosan nem fejtik fel az elnyomásra, az elvtelen és erkölcstelen versenyre, a felejtésre, az esélyegyenlőségre épülő, férfiak által is mozgatott társadalom legfontosabb problémáit. A nem szereplő férfiak hiánya nem válik beszédessé, nem tudjuk meg róluk azt, amit feltétlenül tudnunk kellene ahhoz, hogy dramaturgiailag is kerek legyen a kép.

Remek rendezői döntés révén Elena Pura pontos, érzékeny és érzékletes játékát kórus, a férfiak kórusa kíséri. A fiatal színészek által színpadra vitt etűdök jobbra mozgásszínházi betétek. Ilyenként azonban nem elég pontosak, erősek, jól koreografáltak – ez a közbeékelte játéksor fejlődhet a legtöbbet, ha az előadás története szerencsésen alakul. Sajnos a rendezés abban is következtelen, hogy a férfi kórus hogyan nyilvánul meg a színpadon. Sokáig néma szereplői az eseményeknek ezek az időnként felbukkanó, a jeleneteket összekötő fiatal férfiak, aztán mégis megszólalnak. Ez

a megszólalás sokat elvesz színpadi jelenlétükből, elbizonytalanít a kórus funkciójával kapcsolatban. Hiányzik a következetesen végigvitt férfi-hiány és férfi-némaság, vagy – ha már mégis szavakat kap az „erősebbik” nem – a pontosabban megírt férfi-dialógusok.

A női monológok zöme viszont remekmű. Esszenciális „hétköznapiokból” ellesett mondatok, amelyeknek megvan a szimbolikus mélysége, funkciója, a szöveg kettős (konkrét és átvitt jelentéssel bíró) játéka pedig általában elegáns, zökkenőmentes és szuggesztív. Akkor billen csak ki a darab a kereteiből, amikor a helyzethez és cselekvéshez illő szöveg reflektálni kezd a helyzetre és cselekvésre. Ekkor metaszövegek szabadulnak el, fellengzős, drámaidegen filozofálások. Ezek hangsúlyozzák azt a mondani valót, ami önmagában is működne és hatásos volna – néhány percre ilyenkor sajnos csikorgóvá válik a produkció. Ezzel együtt a Dugóban működik, meghat, felháborít, elkese-rit és meg is nevette. A kortárs zene és látvány a gondosan desztillált tradicionalizmusba hajlik át, a balkáni gesztus- és zenei világ motívumai hozzák közel és mutatják meg, milyen is a világ, amiben élünk.

Egyetlen igazi hiányérzet marad a nézőben a darab végére: ez az előadás nem arról szól, amit a címe ígér. A tömegről, az ütközésekről a közterekbe való összezártságról, szóval a dugókról és a forgalomról alig tudunk meg valamit. A közúti baleset ürügy, amelyben a dialógusok könnyen működésbe hozhatóak, átlátható a hely-idő képlet, és Alina Nelega meglegezően ennyivel. Kérdés, hogy egy monodráma struktúrájával ki lehetett volna-e hozni ebből a történetből többet? Talán igen, talán nem, most azonban nem szervesült az egyszemélyes tömeg még úgy sem, hogy Elena Pura valóban kiváló munkát végzett. Talán túl sokat markolt a szerző: egyszerre kínált tragikomédiát, szociodramát és krimi, a műfaji sokféleség pedig hol szerencsésen, hol kevésbé szerencsésen találkozott.

A bemutató utáni napon azonban, a dugóban visszaköszöntek a *Dugóban* párbeszédei – és ez Alina Nelegat igazolja. A Marosvásárhelyi Nemzeti Színház úgy zárta az idei évadját a román nyelvű bemutatóval, hogy magasra tette a mércét. A jövő évadban Alina Nelega és Kincses Réka közös bemutatóját ígéri a színház, a román-magyar együtt-nemlésről.

pénz, az idén nem kaptak támogatást az államtól.

Újragondolás Az örök kihívás, lehet-e téves kérdésekre helyes válaszokat adni? Vagy helyes válaszokat csak a jól feltett kérdésekre kapunk? Megállhatunk-e ennek tisztázásánál, vagy elmondjuk inkább az általunk helyesnek vélt válaszokat tértől és időtől függetlenül és az ezekből származó és eredő társadalmi helyzetünkől is függetlenül? És akkor ez már „a” demokrácia?

Vagy talán nem is lehet elméleti síkon elkerülni a történeteket, és akkor már nem marad más, mint a schillingi hitvallás és vállalás: „történetmeséléssel foglalkozom”. Schilling Árpád, a társulat művészeti vezetője elismert színházi és filmrendező. Azon kevesek közé tartozik, aki otthon teremtett magának és mások számára is olyan lehetőséget először az 1995-ben létrehozott *Kréta Kör Színházzal*, majd 2008-tól *Kréta Kör* néven az előadó- és média-művészeti műhellyel, ahol a kreativitás a felelős társadalmi gondolkodás eszközévé válik.

A műsorfüzetben ez áll: „Schilling Árpád új produkciója a közélet újragondolására szólítja fel a jelenlegi rendszer kritikussait, de azokat is, akik szerint minden a legnagyobb rendben. A *párt* jelenetsorait a magyar és európai közélet inspirálta. Mentor és tanítvány: az elismert iskolaigazgató és a sikeres vállalkozó, akik jó barátok voltak, de mára közülük állt a Párt. Egy kis magyarországi városban ízeletgetik a demokráciát. A két család kapcsolata elmérgesedik, amelynek szörnyű következményei lesznek. A *Kréta Kör* előadásában színház, koncert, film és cirkusz keveredik egymással.” És hogy legyen egy kicsit ünnepprontó: az étellel is keveredik!

Válasz nélküli kérdések Igen, kész a dráma, sőt mire vége az előadásnak, kész a tragédia is. Nem csak a régi barátok válnak halálos ellenségekké, de a megértés hiánya a családon belül is megteszi romboló, gyilkos, sőt gyilkoló hatását. A film eszközként való bevezetése az előadásban kétélű. Az eleve elrendeltetettséget sugározza: nincs

A Szabadiskola tagjai a premier után göteborgi fiatalokkal beszélgettek

kiút, nincs választás, sőt a saját életünkbe való beleszólás lehetősége sincs, mindez már nem is itt a színpadon történik, ez már csak egy film. Egy előre lejátszott élet története, amibe nekünk, a nézőtérben ülőknek – pedig van műfajilag definiálva a darab: „Interaktív zenés színház” – semmi beleszólásunk nincs! De a tragédia kiteljesedésével, nem jutunk el a katarziszig, habár a produkciót levezető konferanszié is mondja, meg a vetítón is kiírva: The End, de akkor csak még több kérdés van hátra. Kérdések, amelyekre nincs válasz, mert újabb történet kellene. S hogy mivel foglalkozik még Schilling Árpád saját megfogalmazása szerint a *Kréta Kör*ben? Tehetséggonddal! 2013 őszén indították el projektjüket, a *Szabadiskolát*. A kezdő ötvenes keretből 13 fiatalt választottak ki (köztük vannak vidékiek, erdélyiek és felvidékiek is), akikkel azóta rendszeresen találkoznak. „A *Szabadiskola* programja arra ösztönöz, hogy vegyél részt közösségi életben, tájékozódj, formálj véleményt és találgatolj ötletes formát mondanivalód számára. A programban használunk előadóművészeti eszközöket, sőt egy előadást is létrehozunk, de ennek nem az a célja, hogy a résztvevő színészé váljon, sokkal inkább, hogy kreatív módon fejezze ki a véleményét, és a játék élményét kínáljuk eszközül a közösségi egyeztetés folyamatához.”

● „Egy tekintélyelvű világban élünk, így ha meg is szólalunk politikáról, nehéz elérni, hogy komolyan is vegyék a gondolatainkat” (Schultz Nóra)

Svéd meg nem értés Azok az ifjak, akik a darab befejező részét „hozzák”, előző nap találkoztak egy helyi diákcsoporttal, majd a premier után a göteborgi U.T.O.P.I. nevű csoporttal, melynek célja, hogy a politikai pártok ifjúsági tagozataihoz nem kötődő fiatalokat is társadalmi felelősség- és szerepvállalásra bírassa. Ezek a beszélgetések, találkozások mindkét irányba hatottak már ott a helyszínen. Az előadás végét a „nézők” egy része (a *Szabadiskola* diákjai), nem fogadták el, és saját „programjukat” mutatták be egy videó segítségével. Schultz Nóra, az iskola egyik tagja így fogalmazott: „az előadáson belül folyamatosan alakul a részünk. Göteborgban a már említett workshopon egy svéd srác által megfogalmazott mondat került az általunk kifeszített molinóra: make our voice count”. Sőt! „Az U.T.O.P.I. miután találkozott a mi Szabadiskolánkkal, úgy döntött, el fogja indítani saját, drámapedagógiát és közéletet ötvöző foglalkozásait.”

S hogy miről szól a mai fiatalok kiáltványa, programnyilatkozata, ezt Nóra így foglalta össze: „a legnagyobb probléma szerintem ezen a téren a felnőttekben van, akik apolitikussá, közösségi ügyekben kevésbé érdekeltté nevelik a gyerekeket. Ráadásul egy tekintélyelvű világban élünk, így ha meg is szólalunk politikáról, nehéz elérni, hogy komolyan is vegyék a gondolatainkat. Nem csoda, ha sokaknak, bár van véleménye, arra, hogy célba juttassák, már nem találnak elegendő energiát.” Ilyen jellegű találkozók szervezésére magyarországi településekre, iskolákba is eljutnak, politikai és közösségi kérdésekben gondolkozást generáló vitaszínházi workshopokat tartanak. Az előadás – *A Párt* – tematizálni, és kérdéseket feltenni képes elsősorban – mondja még Nóra. És ezzel eljutottunk oda, hogy a svéd kritika miért nem fogadta egyöntetű lelkesedéssel az előadást. Mert nem értették meg, hogy nem a művészi folyamat közvetítése volt a darab, mert a legnagyobb jóindulattal sem érthetik meg a jól működő svéd demokráciában, hogy a jelenlegi magyar demokratikus hiányban mindent alá és be kell vetni a társadalom alapjainak meg- és újrateremtése szolgálatában.

eu
Tábor
MAROSFŐ
2014. JÚLIUS 8-13.
EU PROJEKT

SZERVEZŐK:

MIERT
MAGYAR HÁJÓKAI INTÉZKELT

25
RMSZ
FÖTTKÁRSÁG

KÖZ-KAROLY
AKADÉMIA

SAPIENTIA
ERDELYI MAGYAR
TUDOMÁNYEGYETEM

HOGYAN TOVÁBB
EURÓPA.

EUTABOR.MIERT.RO

ELŐADÁSOK SZEKCIÓÜLÉSEK GYAKORLATI BEMUTATÓK SPORT BULI KONCERTEK HUMORESTEK SZÓRAKOZÁS

komplex

PERFORMING ARTS CAMP

CSÍKSZEREDA, 2014. AUGUSZTUS 3-8.

www.komplex.ro

2014. július 10–13.

Csütörtök, július 10.

13.30 – 14.00 Utcazene
A Régizenei Nyári Egyetem diákjai
Majláth Gusztáv Károly tér
18.00 A fesztivál megnyitója
18.30 Mandel Együttes (Magyarország)
19.30 Codex Együttes (Románia)
A Mikó-vár udvara*
22.00 Szabó István-lantszóló
Mikó-vár

Péntek, július 11.

13.30 – 14.00 Utcazene
Codex Együttes (Románia)
Majláth Gusztáv Károly tér
14.00 A Régizenei Nyári Egyetem kurzuszáró koncertje
Nagy István Művészeti Líceum
18.00 Transylvania Barokk Együttes (Románia)
Református templom
20.00 Barokk Fesztiválzenekar, művészeti vezető: Ulrike Titze (Németország)
Szent Ágoston-templom
22.00 Csalog Benedek (Németország), Fülöp Mária (Svájc) és Sam Chapman
(Egyesült Királyság) koncertje
Mikó-vár

Szombat, július 12.

11.00 – 13.00 Reneszánsz gyereknap
Játsszóház, reneszánsz táncok tanítása, címerfestészet, páncél- és
fegyvermustra, a Tibia Kamarazene Együttes koncertje
A Mikó-vár udvara*
13.00 – 13.30 Utcazene
Musica Historica (Magyarország)
Majláth Gusztáv Károly tér
17.00 Lyceum Consort (Románia)
A Mikó-vár
17.30 Kájoni Konsort és Carmina Renascentia (Románia)
18.30 Passeggio Táncegyüttes (Románia)
19.45 Musica Historica és Kobzos Kiss Tamás (Magyarország)
A Mikó-vár udvara*
22.00 Tóth Mónika (Magyarország), Danuta Zawada (Lengyelország) és
Chereji Szilárd (Ausztria) koncertje
Mikó-vár

Vasárnap, július 13.

11.30 – 12.00 Utcazene
Lyceum Consort (Románia)
A Csíksomlyói Kegyetemplom előtt
Szent Kereszt római katolikus templom
19.00 Balkan Barock Band, karmester: Jean-Christophe Frisch (Franciaország)
20.00 La Fenice Együttes (Franciaország)
21.00 Reneszánsz táncház
A Mikó-vár udvara*
* Rossz idő esetén Csíki Játékszín

Csíkszeredai Régizene Fesztivál

www.musica-antiqua-hr.ro

SZERVEZŐK:

VÉDNÖK:

TÁMOGATÓK:

